

Elagu Eesti NSV 6. aastapäev!

Kõigi maade proletaarlased, ühinege!

SIRP JA VASAR

EN KIRJANIKE LIIDU, EN KUNSTNIKE LIIDU, EN HELILOOJATE LIIDU JA TEATRIÜHINGU HÄÄLEKANDJA

Nr. 29 (134) — V aastakäik

Laupäeval, 20. juulil 1946. a.

Üksiknumber — 50 kop.

NÕUKOGUDE EESTI 6. AASTAPÄEV

Homme tähistab kogu eesti rahvas pidulikult Nõukogude Eesti aastapäeva. Täis ülevaid tundeid meenutame meie kuus aastat tagasi rahva vabal tahtel tehtud otsust kuulutada Eesti nõukogude sotsialistlikuks vabariigiks. Meie meenutame pöördelise tähtsusega ajaloolist sammu, mille eesti rahvas astus kindlalt ning üksmeelselt ja mille õigsust hiljem aset leidnud sündmused on korduvalt kinnitanud.

Mitte kunagi varem ei ole eesti rahvas seisnud surmaohule nii lähedal kui möödunud teise maailmasõja ajal. Saksa imperialistide kauaaegsed kavatsused endale idas uut eluruumi soetada nende maade põliste pärisperemeeste, sealhulgas ka eestlaste väljatõrjumise või väljasuuretamise teel jõudsid 1941. aastal, pärast seda, kui fašistlik Saksamaa sõjas Nõukogude Liidu vastu oli saavutanud teatavat esialgset edu, tegeliku teostamise ajajärku. Okupatsiooni esimestest päevadest alates hakkasid fašistid Eestis järjekindlalt rakendama ellu poliitikat, mille sihi oli eesti rahva hävitamine ja eestlaste maa liitmine Saksamaaga. Ja ainult tänu sellele asjaolule, et meie maa nõukogude sotsialistliku vabariigina ja Nõukogude Liidu lahutamatu osana leidis igakülgset toetust teiste liiduvabariikide poolt, osutus eesti rahval võimalikuks arendada saksa anastajate vastu edukat võitlust ning saavutada lõpuks nende üle võitu.

Meie maa suutis suures maailmatulihajus säilitada oma iseseisvuse. Ta suutis seda teha ainult seetõttu, et ta veel õigeaegselt kukutas tagurliku kodanliku valitsuse ja võttis omaks nõukogude korra. Aga see otsustav võitlus oma iseseisvuse, oma eluõiguse eest ei olnud siiski mitte kerge. Eesti rahval tuli üle elada raskeid katsumusi, tal tuli ohverdada palju inimelusid, kanda suuri ainelisi ning vaimseid kaotusi. Suur hulk loovaid jõudusid kõikidelt aladelt on langenud aktiivsete võitlejatenä Nõukogude Eesti eest, okupandid laostasid meie rahvamajanduse ja kultuurielu, nad muutsid enamiku meie linnu tundavas osas varemeiks.

Nende raskete haavade tervendamine nõuaks eesti rahvalt, kui ta peaks toetuma ainult omaenda jõududele, paljude aastakümnete tööd ja hoolet. Kui me aga nüüd üsna lühiajalise taastamistöö järele märkame tähelepanavalt suurt edu ja kui me sellele lisaks kindlasti teame, et juba 1950. aastaks uue stalinliku viie aasta plaani alusel saavutatakse paljudel aladel mitte ainult sõjajärel, vaid sellest veel tublisti kõrgemgi tase, siis on see jälle üheks eriti ilmekaks ning veenvaks tõendiks selle kohta, kui õige oli eesti rahva otsus Eesti kuulutamise kohta nõukogude sotsialistlikuks vabariigiks. Nõnda nagu meie sõjaline võit kasvas välja nõukogude rahvaste kindlast sõprusest ja ennastohverdavast vastastikusest toetamisest, nõnda võrsuvad samal toitval pinnal ka meie sõjajärgse rahuliku ülesehitustöö võidud.

Kodanlikul ajal kõneldi väga palju meie rahva „seitsmesaja-aastasest orjusest“ ja väikerahvaste kahtsusväärsusest saatusest. Meie kui rahvuse mineviku ja tuleviku kujutamiseks mustades värvides püüti meid leppimisele viia olukorraga, milles meie maa muutus välismaiste suurkapitalistide sahkerdusobjektiks. Ka saksa

okupantide üheks püüdeks oli rahvast nõrgestada sel teel, et temalt röövida ta usk iseendasse. Nüüd teame, et „seitsmesaja-aastane orjus“ oli tegelikult mitte lõpuni läbipaistmatu pime orjaöö, vaid pidev võitlus, milles võitjaks tulime meie, ja et teiselt poolt — mis puutub meie tulevikku — on meil nõukogude korra raamides ka arvuliselt väikese rahvana samasugused eeldused ja võimalused töeli-

se sisemise suuruse saavutamiseks nagu arvuliselt suurematelgi nõukogude rahvastel. K. Simonovi näidendis „Praha kastanite all“, ütleb üks väikerahva esindajaid, montenegrolane Slavko Džokitiš, et tõeliselt pole väikerahvaid olemas. On olemas vaid rahvaid, kes on leppinud sellega, et neid peetakse väikerahvaks. Nõukogude korra raamides ei ole meil vajadust

ennast teistest „väiksemaks“ ja halvemaks pidada. Otse vastupidi: nagu loob nõukogude kord kõik eeldused majanduslikuks vabanemiseks ja õitsengule jõudmiseks, nõnda loob see kõik eeldused ka vaimseks selja sirguajamiseks nii rahvusele kui ka isikule. Nõukogude korra raamides võime uhked olla, et oleme eestlased ja nõukogude kodanikud.

Alo Hoidre plakat Eesti NSV 6. aastapäevaks

Eesti töörahvale 21. juulil

Aga ükskord jõuab aega,
kus kõik pihvud kahel otsal
lausa lõvavad lõkendama.
„Kalevipoeg“

Mu rahvas! Kes ei ole püüdnud
sult võtta kõik, mis võtta saab?
Käest kätte rebitud ja müüdnud
on sind ja sinu väikest maad.

Kuid suruda sind porri suuli
ei ole suutnud ükski võim;
su rõhujad vaid küünd nuuli
ja torm on olnud nende põim.

Nüüd murtud vägivalla ahel,
taas kodu kohenda ja säe,
su virgund vaim ja võitlustahe
on kalju küljest kiskund käe.

Ei väsimust, ei nukrust morni.
Ent ihul haava kõrval haav...
Nii sitke võsa pärast tormi
end jälle uljalt sirgu a'ab.

Önn lõõmab pihruotsal kahel.
Uut kodu ehita ja säe!
Su virgund vaim ja elutahe
on kalju küljest rebind käe.

Felix Kotta

Vabariiklik laulupäev

nõukogude korra
ja sotsialistliku
ülesehitustöö auks

Eesti Nõukogude Sotsialistliku Vabariigi kunendat aastapäeva pühitseme rahuliku ülesehitustöö aastal täie teadvusega, mida nõukogude kord eesti tööta-
jale tähendab. Sellepärast on nõukogu-
de vabariigi aastapäevale antud suur
pidulikkus. Nõukogude korra on eesti
töötajad kätte võidelnud aastakümnete
pikkuses visas võitluses. Selles võitlu-
ses on tulnud palju ohvreid kanda. Selle
võitluse viimne järk, võitlus saksa fa-
šistlike sissetungijate vastu, on maks-
nud eriti palju ohvreid. Selles visas
võitluses on eesti töötajaid juhtinud ja
alaliselt abistanud kommunistlik partei
ja seltsimees Stalin. Kommunistlik par-
tei ja seltsimees Stalin juhivad eesti töö-
tajaid ka praegu suures sotsialistliku
majanduse ja kultuuri ülesehitamise
töös, mille ülesandeks on kõigi sõjahaa-
vade ravimine, meie sõjajärelse majandus-
liku ja kultuurilise taseme saavutamine
ja selle tunduvalt ületamine käesoleva
viisaastaku lõpuks. Sügavas teadvuses
meie võidust, nõukogude korra kindlus-
est, eesti rahva sõprusest Nõukogude
Liidu teiste rahvastega ja meie lahuta-
matust kuulumisest Nõukogude Liidu
rahvaste peresse, teotahlikult meie ma-
janduse ja kultuuri ülesehitamiseks sta-
linliku viie aasta plaani järgi pühitse-
me meie oma nõukogude vabariigi
kunendat aastapäeva.

Selle aastapäeva pühitsemine on oman-
danud kõige kaunima vormi eesti nõu-
koguliku kunstiloomingu parimate saa-
vutuste ja rahva suurte hulkade kunsti-
lise isetegevuse näitamisega kõigile töö-
tajale. Seda aastapäeva pühitseme
kunsti- ja kunstilise isetegevuse dekaa-
diga, ja selle aastapäeva kõrgeimaks ti-
puks on vabariiklik laulupäev.

Nõukogude Eesti aastapäeva ja Eesti
NSV majanduse ja kultuuri viie aasta
plaani auks on esitatud Haimo Elleri
„Pidulik avamäng“, Alfred Karindi kan-
taat „Võit“ ja Gustav Ernesaksa ooper
„Pühajärv“. Aastapäeva ja viie aasta
plaani auks on juba esinenud rida
muusikakollektiive, laulukoori, soliste,
on esinenud ülevaltseks RT „Vanemuine“
oma parimate muusikaliste lavas-
tuste ja balletiga, on esitatud Juhan Sü-
tiste ajalooline näidend „Ristikoerad“;
sama tähe all avati suvine kunstinäi-
tus. Kuid suurimaks töötava rahva pü-
henduseks aastapäevale ja viie aasta
plaanile on eelolev laulupäev, valmis-
oleku näitamine XII üldlaulupeoks, kuid
samuti ka pingsaks tööks, hoolsaimaks
plaanide ületamiseks, vaimustatud töö-
võitluseks, sotsialismi ülesehitamiseks.

Kui tuhanded lauljad üle kogu meie
nõukogude vabariigi jätkavad oma iga-
päevase pinga töö paariks päevaks
poolteli ja tulevad vabariigi pealinna
kokku laulma, siis avaldub selles eesti
rahva seniste arvaste kunstiliste tra-
ditsioonide ühendamine tootliku tööga.
Rahvahulkade suur ünnistus avaldubki
selles, et ta pidulikult hetkel loob suuri
kunstilisi elamusi ka teistele, et ta lau-
lus ühendab töötajate suurte hulkade
tundud uueks töövaimustuseks ja töö-
rõõmuks ja ammutab laulust uut jõudu
visaks ja sihileviivaks tööks.

Vabariiklik laulupäev on töötajate
suurte hulkade austus nõukogude kor-
rale, kommunistlikule partele ja seltsi-
mees Stalinile. See on ühtlasi töötajate
suurte hulkade lubadus nii laulus kui
töös, nii kultuuri kui majanduse ehitam-
isel teha väärtuslikku, ületada igane-
nult ja väljasurevat, ehitada sotsialist-
likku ühiskonda. Vabariiklik laulupäev
kõneleb töötajate suurte hulkade tahtest
meie nõukogude vabariiki visa tööga viia
esimeste sekka meie vennasvabariikide
seas. Vabariiklik laulupäeva laulud kõ-
lavad sotsialistliku korra ülesehitustöö
uute saavutuste lubadustena nõukogude
valitsusele, kommunistlikule partele ja
seltsimees Stalinile.

Need lubadused eesti töötajad ka täi-
davad.

Mart Pisku jõudis Roomist koju eelmisel õhtul. Maapagu oli kestnud ligi kolm aastat. Nüüd ta ärkas oma naisevanemate talu päikesepoolses kambri ning ta meeltes oli veelgi eelmise õhtu kojujõudmise põnevust. Kuidas siin kõik pärast pikka lahutsolu välja näeb? Mis teeb naine just sel silmapilgul, kui ta õueväravast sisse astub? Kas hobune ja loomad on alles? Kas väike Henn teda ära tunneb? Kas ta on suureks kasvanud? Ta kujutles ka maja, uksepiistasid, ust, akent, ta enese meisterdatud, peigmehe-põlves. Ta kujutlus tungis üksikasjadesse ja pisisasjadesse kasvasid suureks koduarmastuse taustal. Kuidas? Kas? Kuidas? Kas elavad? Kas on terved? Kuidas sõda neist üle käis? Küsimustel polnud lõppu. Nüüd oli vastus paljudele küsimustele käes, kuid põnevus püsis veelgi meeltes, ja et seda põnevust kauem alal hoida, tundis ta vajadust kõike uuesti meenutada, uuesti läbi elada. Kui ta koju tuli, siis väike Henn magas. Ja magas praegugi veel. Praegu päike paistis ta vaiba alt väljalautavaile varbakestele, poole tunni pärast see vahest jõuab ta näole. Nägu, kollastes juuksesalkudes, ohetas unest. Ta ei tea veel, et isa tuli koju, kaugel, mere tagant, maapaost, sealt kuhu ta põgenes fašistide vägivalda ja mobilisatsiooni eest.

Kui päike Hennu näokesele hakkab paistma, siis peaks midagi toolikorjale riputama, peaks varjama, kas ta tunneb? Mis ta ütleb, kui ärkab? Kuidas ta rõõmustab? Või pöörab pea ära, hakkab hoopis nutma, võrstab? Need küsimused olid veel vastamata. Aga ta teadis juba, kuidas tema maja välja nägi, selle ukse, aknad, tema enese meisterdatud ja roheliseks värvitud, peigmehe-põlves. Kui ta eile mööda suurt maanteed kodu poole tuli, üksinda ja kärsitu, rõõmus ja õnnelik, siis ta ei teadnud veel. Kuid täna ta teadis, et sireleist maja ümber olid järele jäänud ainult raod, majast enesest ainult vundament. Nüüd tal oli kasutada kammer naisevanemate talus, mis ei asunud kaugel tuhaasemest.

Päike oli jõudnud Hennu jalgadelt libe-da rinnale, puudutas lapse käsi. Peatselt, minuti viie või kümne pärast, hakkavad ta kiired paitama magaja lõuga, kodi-tama nina. Kas magava lapse ripsmed juba nüüdki nagu ei värele valguse lähenemisest? Varsti avab Henn silmad, vaatab ringi, ent kas ta tunneb isa ära, kas ta langeb kaela? Või ei tunne ja hakkab kisendama? Linda küll kinnitas, et Henn on alati pärinud, kus isa on, millal ta tuleb. Muidugi, kui talle isast räägiti, siis rääkis ka tema omlt poolt. See ei tähenda veel, et ta ära tunneb. Kui ta ära läks, oli Henn veidi vanem kui kolmeaastane. Nüüd ta käis kuendat.

Kui Mart Pisku eelmisel õhtul oma maja tuhaaseme juurde seisma jäi, siis oli Linda oma vanemate talu kambriaknal rinnetades teda kohe silmanud. Kuigi ta Mardi tulekust midagi ei teadnud ja kuigi ta ei võinud teda hämarusega tihendatud vahemaa tõttu ära tunda, olid ta ometi aimused tekkinud, et see on tema, Mart, kes oma kodu ust läks tuhaaseme juurest otsima. Ja oligi piisanud nendest ootuse ja igatsustega tiivustatud aimustest, et välja tulla ja tuhaaseme juurde tõtata.

Seal nad said kokku, jalge all mineviku kannatused, silmis rõõm jälleärgenemist, südameis usk tulevikku. Säärane oli ta koju-tuleku hetk, mida ta lugematu kordi oli katsunud kujutella pagulasena Rootsis ja teel koju. Nüüd ta meenutas seda korduvalt, et võtta sellelt kauaoodatud silmapilgult kõike õnne, mitte lastes sellel oma-pead kohe langeda minevikku. On silmapilke, millele ei ole antud saada minevikku, mida inimesed kannavad endaga eluaja kaasas. Mart Pisku tundis, et temale muutub tagasitulek kodumaale üheks niisuguseks elamuseks. Kuid nüüd oli päike juba Hennu ripsmeid puudutamas. Mart Pisku ei raatsinud seda takistada. Vastupidi, ta oleks oma väikese Hennu juba ammugi üles rapanud või teda hüüdnud, et kuulda poisi häält, näha tema silmi, veenduda, kas poiss teda tunneb. Jah, kas ta teda tunneb? See küsimus aina kordus ja tekitas põnevust. Kui Henn oli kaheaastane, sõitis Linda paariks nädalaks ära. Tagasi tulles Henn teda enam ei tundnud, pelgas, pugus vanaema ja Mardi juurde. Lindale see oli nii valus, et ta hakkas nutma.

Nüüd maigutas Henn suud, tõstis kää juustesse, liigutas pead ja avas silmad, vaatas lakke ega teadnud ikkagi veel, et ta siingi ääres istub isa, silmad täis õrnut ja imetlust.

"Henn!" ütles Mart Pisku end kauem taltsutamata.

Laps võpatus, vaatas isale otsa. Ta nägu virilidus, üllatuse kõverdus ja ümber suu tekkis pahaendeline nutuvõru. Asjata sa naersid Lindat, kui ta nurtis, et laps teda ära ei tundnud. Sulle selles polnud siis mingit traagikat, sulle see oli ainult tühipaljas naljanumber, vahepala, mis su südame küll õrnaks tegi, kuid mis ikkagi ajas naerma. Vaata nüüd, Mart Pisku, kui valus see on sullegi, põgenikule, kes sa oma südame võõrsil hellaks unistades, õrnaks igatsesid, tundeliseks kannatasid. Ja Mart Pisku ütles nüüd umbes needsamad sõnad, mis Linda omal ajal oli ütelnud.

"Henn! Henn! See olen mina, sinu isa. Kas sa oma isa ära ei tunne?"

Poiss tõusis kiiresti vaiba alt ja isa mõtles, et vaata nüüd ta võtabki jalad alla, jookseb oma lõhkises särjss välja ja hakkab õul suure häälega kisendama. Kui ta eile tuhaaseme eest leidis, valdasid teda ootamatul kelmus ja rõõmus. Nüüd ta elas sedasama ille. Kui poiss tõusis püsti, ja ilma et ta eale enam oleks otsagi vaadanud, vajutas end isa rinna vastu, surus pea ta lõua alla ja jäi sinna täiesti tummalt.

"Noh, noh, noh!" ütles Mart Pisku poisi pead paitades. Just niisuguse tummkõne

ajal Linda tuli tuppa. Kõigest kostis nüüd kuusehalgude praksumist, kuuldus tule lõgimist. Ka Rootsis, metsatöölise barakis, kus Mart Pisku enamiku oma pagulaspõlvest elas, olid kuuselõmmud ahjus praksumud, oli lõgisenud tuli, kuid selles kõiges polnud seda rõõmsat lõbusust, seda kargust, kodutunnet mis siin.

"Tundis ära!" ütles Mart Pisku naisele rõõmsalt, õnneliku uhkustundega. "Henn, mis sa teed? Kelle süles sa nüüd oled?" küsis Linda.

Poiss ei vastanud, surus end veelgi tugevamini isa vastu. Nad ei tahtnud seda tummkõnet häirida, vaatasid teineteist vaikides. Viimaks lausus Linda:

"Täna hommikul terve maja hoidis rahu. Karja ajasime teistest värvast välja ja poisile sai öeldud, et ta oma sõjakat kisa ei teeks."

"Seepärast mulle rändubki," nagu oleks täna pühapäev, ütles Mart Pisku. "Ja asjaki on kõik teissugused. Eile tulid mööda maanteed ja vaatasin kive, neid munakaid — tekitasid nagu imestust."

Henn vaikis ikka, kuid ta hakkas end liigutama.

"Nagu oleks mulle vihane, et ma ära läksin, nagu süüdistaks," ütles Mart Pisku.

"Jah, oli ka neid, kes endid siin metsades varjasid."

"Seda ma tean," vastas mees. "Ja seepärast kisubki vahest südame kipitama."

"On muidki asju, mille pärast süda kipitab. Võtame kas või Johannese, läks sinna, kuhu kästi ja langes omade vastu võideldes."

"Missugune Johannes?"

"Harakmäel."

"Mis? Harakmäe Johannes! Mis sa räägid? Hitleri eest!"

"Jah, nii ta on!"

"Aga ta ju vandus sakslasi maapõhja."

"Nojah, vandus küll, aga oli niisugune, et kuhugi mujale kah ei osanud minna, midagi muud ei osanud ette võtta. Oli küll vimmane, kuid aeglane, ei otsustanud küllalt kiiresti."

Mart Pisku jäi tükiks ajaks päris tummaks. Siis ütles endast nagu midagi ära raputades:

"Noh, räägi siis ka, Hennuke. Või oled mulle tõsiselt vihane?"

Vastuseks tõstis poiss käed, võttis isa kaelast kinni, pigistades isa tugevasti, kuid vaikis edasi. Ikka veel olid pisimehe tunded suuremad kui ta ise.

Linda naeratas, kuid Mart ütles:

"Jah, mine tea, mis see igakord hea on. Kui Harakmäe Johannes kuulis, et ma sellele põllumajandusjuhile keretäie andsin, siis oli nii kangesti hea meel. Aga minu asjad olid siis täbarad. Ka teie pärast olin mures. Kas nad teid taga kiusama ei hakanud?"

"Mind hakati normidega kägistama," vastas Linda. "Ega siis enam küsitud heataaridest ega millestki. Muudkui too, anna lehm, vii siga. Kui sina siit ära said, kui mul sind enam varjata ei olnud, siis hakkasin loomi varjama."

"Mis sa arvad," ütles Mart Pisku pojale, "kui tuleb tuppa niisugune junkur, kitsad põsed kõrgist valitsemishimust ohetamas ja hakkab torkima meest, kes magab raskest unes. Torgib ja hakkab söimama oma kraaksuval viisil, et olete laisad, muud te ei tee kui magate. Kas nii täidetakse norme! Mina urisen ikka, kui mind une pealt segatakse, liitri veel siis, kui tuleb säärane junkur ja hakkab sind torkima, sind, su oma kodu. Ma arvan, et ka sinu silmade ees läheks kõik mustaks, et ka sinna kargaksid maast üles ja virutaksid korra, teise, kolmanda, virutaksid niikaua, kuni see nolk su ees maoli on. Siis ka sina ei küsiks enam, mis pärast saab, vaid tunnek-

oleks võinud nüüd võtta rõõmu ilma kõhkluseta, ilma vahetevahel virguva sisepiinat.

Vahel see piinav sisetunne valdas teda pisisasjadeski puhul. Nüüd ta seisis keset tuba, võitis laualt leiva, vaadeldes seda vaikse imetlusega. See oli tema kodumaa leib! Vili, millest see oli küpsetatud, kasvas siin tema äraolekul. Ning ta tõstis leiva üsna näo juurde, nuusutas seda. Kuid just sel silmapilgul, kui ta arvas end täiesti üksinda olevat, seisis Linda äkki ta selja taga ja küsis naerma puhkenult:

"Mis sa sellest leivast nii väga usutled?"

Mart Pisku punastas, tema jaoks polnud selles silmapilgus midagi sõnast, mille üle võiks naljatada. Kuid Linda vaatas teda aina naeratlevalt.

"Kas sa tead," vastas Mart Pisku väga tõsiselt, "kui ma väike olin, niisugune poisijõmpsas või natuke suurem kui meie Henn, siis ema ütles ikka, kui leivatükk juhtus maha kukkuma, et leivale tuleb suud anda."

"Ja sina mõtlesidki nüüd leiba suudelda?"

"Võib-olla oleksin suudelnudki, kui sina poleks tulnud."

"Kukkus ta sul siis maha?"

"Jah, kukkus küll," vastas Mart Pisku. "Kahe ja poole aasta eest ma pillasin leiva maha. Ja nüüd ma vaatsin seda leiba liigutusega — sina künsid, külvadid, lõikasid, masindasid, käisid veskil, küpsetasid..."

"Noh, aitab!" ütles Linda. "See leib on siin üsna harilik. Raske ta muidugi oli, mis sellest rääkida, kuid eelmise aasta leivaga seda ei saa võrrelda. Seda sina ei saanud, seda söime meie Hennuga kahekesi. See oli veel sõjaleib. Selle leiva ma külvasin sel sügisel, kui sakslased maalt välja aeti. Mina olin põllul just rukkikülvil lõpetamas, kui haakristi-härrad meie maja süütasid enne põgenemist. Hea, et loomad olid väljas ja vanker väljal, muidu oleksid needki sisse põlenud, nagu põles kõik muu, põhk ja heinad, kogu meie varandus."

"Ma ennist nägin siin üht oma pintsakut. Kas see oli sul külvil ajal seljas?" küsis Mart Pisku.

"Selle sees istus väike Henn," vastas Linda jälle naeratlevaks muutudes. "Ta istus kruusaugu põhjas, mis asub meie põllu sees, vankri all."

"Jah," ütles Mart Pisku. "Nad süütasid meie maja, mis sina siis tegid?"

"Mis mul teha oli. Küla valgus inimestest tühjaks. Kõik ladusid oma varanduse vankrile, niipalju kui sinna läks. Keegi ei tahtnud suure tee äärde jääda. Mindki nad kutsusid kaasa, kuid minu süda oli rahul just selle tõttu, et ma külvasin. Aeg ju kippus ka hiljaks jääma. Siis tulid lennukid, lendasid madalalt, kandepindade all suured viisnurgad ja hakkasid tulistama põgenevaid saksa voore."

"Ja sina külvadid edasi?"

"Jah, mis mul muud teha oli! Tahtsin sel päeval lõpetada. Ja teisel päeval, kui tuhk oli jahtunud, külvasin jälle, kuid seekord juba tuhka, meie elumaja ja varanduse tuhka. Vaata, niisugust leiba me väikese Hennuga söime eelmisel aastal."

"Noh," ütles Mart Pisku, "siis ma ei hakkagi leiba suudelda. Parem suudlen juba suud, mis niisugust ebahariliku leiba on söönud."

"Vaata ainult, et sa jällegi liialt piinlema ei hakka selle ebahariliku leiva pärast. See leib sind ei süüdistaks, sest sinul ta löödi käest maha."

"See piinlemine hakkab ehk siis kaduma, kui nüüd ka mina oma käe asjale külge panen."

"Küllap jõuad," ütles Linda.

"Kuid päriselt," arvas Mart Pisku, "see kaob ehk alles siis ära, kui olen jõudnud meie maja jälle üles ehitada."

JUTTE MEISTERLIKKUSEST

RK "Ilukirjandus ja Kunst". Tallinn 1946. 144 lk. Hind Rbl. 6. — Tõlkinud Emma Treffner. Illustreerinud V. Tambl. Käesoleva raamatu pealkiri ei taba küllalt hästi tema olemust, sest siin pole tegu nii palju "juttudega" kui "kõnelustega". Juttu tähistab meil tavaliselt teost, kus esikohal on ilukirjanduslik looming, kunstipärase stiili ja kompositsiooni taotlused. Käesolevas aga pöörduvad lugejate poole N. Liidu eesrindlikud töölised, kõneldes oma läbielatud võitlustest ja saavutatud meisterlikkusest.

Et raamatu on kirjastanud RK "Ilukirjandus ja Kunst", siis on see mõistetav pigem "kunst" kui "ilukirjanduse" mõttes, sest mitmedki kõneldes autorid vaatavad oma tööle kirohvimsel, müüridadumisel, treimisel, freesimisel jne. kui kunstile.

Lugejatenäe on ette nähtud eeskätt noori, kes astuvad ellu ja pole veel selgusele jõudnud oma elutee ja -kute valikul. Nende poole pöörduvad 15 N. Liidu eesrindlast, stahhaanovlast, ordenikandjat, Ülemnõukogu saadikut, meistrit ja brigadiiri, kellel on seljaga aastakümneid pingerikast tööd, kes on saavutanud oma kutsealal tähelepanuväärivaid tulemusi, ületades norme ja purustades maailmarekordid (näit. võlvide taguja Bussõgin ja freesia Gudov). Kõik need on läbi teinud suure tõusute, alanud kehvaest oludest, võidelnud algul igapäevase leiva, hiljem oma kvalifikatsiooni tõstmise eest.

Tähtis ei ole seejuures ükski rekordide purustamine kui niisugune, vaid sellega kaasuv uus mentaliteet, mis tahab maailmas läbi viia hoopis uut suhtumist töösse.

Senine lihttöölise suhtumine töösse on teada: töö on raske karistus, töö on vaid "hobustele ja rumalatele inimestele", sest tark oskab ennast tööst eemale hoida. Kõnesolevad töölised aga on otseselt "armunud" oma töösse, oma kirohvimis-, müüridadumise-, treimis-, puurimis-, valu- jne. töösse, milles seni on osanud näha vaid samade liigutuste lõputut monotoonset kordumist.

Siin aga näeme, et terasevalaja valab terast, freesia freesib, keevitaja keevitab, remontija remondib jne. mingi suure sisemise pingega, püüdes sooritada oma tööd üha paremini senisest, tundes seejuures alati oma töö suurt ühiskondlikku tähtsust, selle tihedat seost kogu ümbritseva kultuurieluga.

Suure õigusega taunib tehasekooli instruktor A. Fedin noori, kes tahavad saada aina lendureiks ja inseneriks, kedagi ei huvita aga saada lihttööliseks, kas või treialiks. Oniati ei saa maa peal olla ilma treialita ühtki lennukit, tanki, laeva, üldse ühtki masinat.

Edasi jätkab A. Fedin (lk. 91): "Kui töötõeld, on treial kunstnik ja treial meisterdus — kunstitöö. Nagu kunstnikul, peab treialilgi olema arenenud silm, terav nägemine ning kätes eriline peenetundlikkus. Sest masina piosade juures ei mängi ükski millimeetrid, vaid sajandik millimeetrit suurt osa..."

Raamat on kasulik lugeja noorsoole, kes seisab kutsevaliku-küsimuse ees, samuti aga ka igale kasvatajale, kes peab noori selles juhtima, samuti aga ka igale töölisele, kes on võinud olla tulpinud oma liiga ühetaholisest tööst ega leida selles mingisuguseid õilis-tavaid külgi.

Tähtis on raamatus ka selle vana töö rõhutamine, et osavad käed, üldse iga tegelik oskus omab elus tohutu suurt tähtsust, seda enam, et käte arenemine on tihedas seoses ka peaju arenemisega.

Lugejale, kel pole olnud kokkupuuteid moodsa masinatehnikaga, jääb mõnestki raamatus kõneldavast üksikasjast ähmane pilt — kuidas see kõik tegelikult sooritatakse, näheks kas või freesia J. Gudovi rekordilise saavutusest, kus 3 tunni 58 minutiga täidet 9050% normist, mille järele tuli katkestada, sest — ei jätunud enam tööd!

Küllalt arusaadavad ja tiivustavad aga on J. Gudovi mõtteavaldused, millega ta lõpetab oma kõneluse (lk. 143):

"Seda, mis mina tein, võib teha igaüks, kes tahab ausalt töötada, igaüks, kes armastab oma ala, oma tööd — vabadus selleks ja töö põhimõtted on antud nüüd kõikidele."

Et avastada elule, loomingule, tööle uusi teid, pole vajadust asuda kaugemale rännakuile. Meie igapäevases elus, meie töös, meie töölaual, taga, tööpingi kõrval on äraarvamatult palju uusi, kasutamata võimalusi, mis võivad töö muuta veel meeldivamaks, elu veelgi kaunimaks".

J. Väinaste

Eesti NSV 6. aastapäeva pühitsemine Tallinnas

17.—18. juulini töötajate pidulikud ENSV 6. aastapäeva pühendatud koosolekud linna käitistes ja asutustes.

19. juulil ENSV 6. aastapäeva pühendatud pidulikud raajoonistangud.

20. juulil kell 20 ENSV 6. aastapäeva pühendatud ülinnaline pidulik istung "Estonia" kontsertsaalis.

21. juulil kell 9.30—10.45 Võidu väljakul kehakultuurilaste paraad. Paraadist osavõtjad kogunevad "Kalevi" sta-

dionile, väljuvad sealt võitjate väljakule ja liiguvad kella 9.30-ks mööda Kaarli puisteed Võidu väljakule.

Pärast paraadi rivistuvad kehakultuurilaste tribüünile ette.

Kell 11 on töötajate ülinnaline Nõukogude Eesti 6. aastapäeva pühendatud miting.

Kell 14 laulukooride ja rahvatantsijate rühmade rongkäik lauluväljakule.

Kell 17 vabariikliku laulupäeva algus lauluväljakul.

Kell 20 Kadrioru kontsertväljakul sümfoniakontsert solistide osavõtul. "Dünamo" staadionil spordivõistlused.

Kell 22 orkestri ettekandeks Võidu väljakul ja vabaõhu-kinoetendus.

Kell 23 E. Vilde "Mahtsa sõja" vabaõhuetendus.

AUNIMETUSI

kunsti ja kirjanduse alal töötajatele

Eesti NSV Ülemnõukogu Presiidiumi seadlusega 19. juulist 1946. a. omistati silmapaistvate teenete eest:

- kirjanduse alal Martin Rauale ja Jaan Kärnerile — Eesti NSV teenelise kirjaniku aunimetuse;
- kujutava kunsti alal Ado Vabbele — Eesti NSV teenelise kunsti-
tegelase aunimetuse;
- heliloomingu alal Mihkel Lüdigile — Eesti NSV teenelise
kunsti-
tegelase aunimetuse;
- muusika interpretatsiooni alal Anna Klas-Glassile — Eesti
NSV teenelise kunstniku aunimetuse;
- näitekunsti alal Kaarel Irdile, RT „Vanemuise“ direktorile, Kaarel Karmile, RT „Estonia“ näitlejale, Arnold Suurorule, Riikliku Draamateatri näitlejale, Bernhard Hansenile, RT „Estonia“ näitlejale, Leopold Hansenile, RT „Vanemuise“ näitlejale — Eesti NSV teenelise kunstniku aunimetuse.

Kaarel Karm

Kaarel Karm on sündinud 18. oktoobril 1906. a. Narvas. Aastast 1925 alates töötab ta „Estonia“ draamanäitlejana. Selle kõrval on ta esinenud ka operetides.

K. Karm on näitleja, kes oma tegevuse vältel on pidevalt ja väga tähelepanuväärt arenenud, kasvades suhteliselt kitsapiirilise noorukite osade esitajast silmapaistvaks, jõulise andega traagiliste osade näitlejaks. Ta on praegu meie parimaid jõe oma alal, misjuures ta eriti nüüd, nõukogude korra taastamisest alates, on tõusnud ikka kõrgemale kunstilise tasemele. Karm loomingu kannavad sügavasseelamine osasse ja jõuline väljenduslaad.

Rohkem kui kahekümne aasta jooksul K. Karmi poolt loodud lavakujusid on nii palju, et neid raske on loetleda. Lõppeval hooajal oli tema hülgeosaks Shakespeare'i Hamlet, mis leidis suurt tunnustust ka väljaspool ENSV piire.

Arno Suurorg

Arno Suurorg on töötanud näitlejana kahekümmend aastat, kogu aja Draamateatris. Ta on sündinud 18. juulil 1903. a.

A. Suurorg kuulub kõige silmapaistvamate eesti karakternäitlejate hulka. Tema rahvalikud, suure meisterlikkusega loodud lavakujud on saanud üldise tunnustuse osaliseks. Nõukogude Eesti teatri ülesehitamisel on A. Suurorg oma aktiivse osavõetuga nii kunstiliste kui ka organisatsiooniliste küsimuste lahendamisel tunnustavalt kaasa aidanud. Draamateatri noorte jõudude kasvutamisel on ta teinud innukat ja oskuslikku tööd ning on noorte poolt väga hinnatud ja armastatud.

Ametiühingulise Jelfuse komisjoni esimehena on ta korraldanud eeskujulikult väe-
osade ja haiglate kunstilist teenindamist ning on selle tööga leidnud laialdast poolehoidu ja hindamist. Seegi näitab näitleja tõelist suhtumist oma elukutsesse ja sellega seotud kohustustesse.

A. Suurorg on eesti teatrikunstile korvamatutes suurte võimetega loovaks jõuks, kellele meie teater oma kunstilise ülesande lahendamisel võib kindlasti toetuda.

Bernhard Hansen

Bernhard (Benno) Hansen sündis 8. märtsil 1891. a. Tallinnas vallakirjutaja pojana. Laulmist õppis ta lühemat aega G. Stahlbergi juures, siis 1914—1917 Petrogradi konservatooriumis ning 1925. a. Roomas. Aastail 1909—1913 oli B. Hansen „Estonia“ teatri näitlejaks opereti ja draama alal, Petrogradi konservatooriumis õppides laulis ta ühtlasi sealse Maria teatri kooris.

B. Hansen, kes omab võimsat ja mahla-
kat bassi, on oma suuri laulja- ja näitleja-
võimeid rakendanud peamiselt „Estonia“
ooperilavastustes, andes unustamatuid lava-
kujusid. Kuid B. Hansen on ka rohkesti
kontseritud nii kodu- kui ka välismaal
ning olnud lühemat aega Rootsi kuningliku
ooperi solist, sooritades intensiivse töö va-
heajaladel arvukaid õppereise.

Praegu kuulub B. Hansen RT „Estonia“
kollektiivi ooperisolistina.

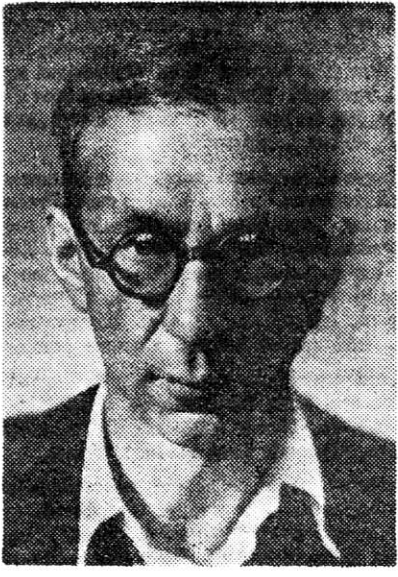

Jaan Kärner

Jaan Kärner, kes 27. mail s. a. pühit-
ses oma 55-ndat sünnipäeva, on meie ees-
rindlikemaid ja viljakamaid kirjanikke.
Tema sulest on ilmunud luuletuskogusid
(„Tähtede varjud“, „Maises ringis“, „Aja-
laulud“, „Lõikuskuu“, „Õitsev sügis“,
„Rändur viitab“, „Tormilüüra“, „Inime-
ne ristteel“), lüüriline romaan värsides
(„Bianca ja Ruth“), kodanliku Eesti so-
tsiaalset olukorda piitsutavaid romaane
(„Inimene ilma eluloota“, „Naine väesest
maailmast“, „Unustatud Emajõgi“, „Moodne
orjus“, triloogia „Soodoma kroonika“, „Pidu
kestab“, „Tuuled pöörduvad läände“), näidendeid
(„Kangelane“, „Ainus idealist“, „Merihärg & Ko“,
„Usutaganeja“), kriitilisi esseid („Lehed tuul-
de“, „Eesti uemad luuletajad“), ajaloo-
lise ja uurimustliku sisuga teoseid („Talu-
rahva vabastamine Eestimaal“, „Eesti näi-
telava 19. aastajal“, „Estonia“ kuus-
kümmend aastat“) ja rida kunstipäraseid
tõlkeid peamiselt vene ja saksa klassi-
kuist.

Suure Isamaasõja ajal viibis Jaan Kär-
ner Nõukogude Liidu tagalas, kus temalt
ilmus võitlusele õhutatavat luulet: luuletus-
kogud „Kodumaa käsk“ (1943) ja „Viha,
ainult viha“ (1944). Ühtlasi töötas ta ka
ajakirjanduses, raadios, „Sõjasarve“ toi-
metajana (nr-d. 5 ja 6) jne.

Praegu tegutseb kirjanik RK „Ilukirjan-
duse ja Kunsti“ juures toimetajana, töö-
tades ühtlasi „Jevgeni Onegini“ tõlke kal-
lal.

Mart Raud

Mart Raud sündis 14. septembril 1903
Aidu vallas. Esimene luuletuskogu „Kan-
gastused“ ilmub noorel kirjanikul 1924.
aastal, sellele järgnevad mõneastaste
vaheajadega kogud „Äitsmik“, „Ruse-
med“ ja „Kauge ring“ Proosa alal on M.
Raud ilmunud romaanid „Videvikust va-
ravalgenti“, „Tuulte teed“, „Kirves ja
kuu“, „Turg“, novellikogu „Ohtused ka-
jad“, näidend „Möök väravas“.

1941. aasta süvel evakueerus Mart Raud
Nõukogude Liidu tagalasse, kus ta algul
töötas ringhäälingu juures Kuibõzevis ja
Moskvas. 1942. a. kevadest alates töö-
tas ta kutselise kirjanikuna. Nõukogude
Liidu tagalas ilmus M. Raud luuletuskogu
„Sõjasõna“. Koos J. Kärneriga valmis M.
Raud Nõukogude Liidu hünni eestikeelne
tõlge.

Tagalas alustatud töö tulemusena val-
misid M. Raud juba vabastatud Eestis
luuletuskogu „Uued sillad“, näidend „Ka-
rastus“ ja tema toimetatud valmik J. Krõ-
lovi valme.

M. Raud on praegu Eesti Nõukogude
Kirjanike Liidu abiesimees ja „Loomingu“
toimetaja.

Anna Klas

Anna Klas on lõpetanud Tallinna Kon-
servatooriumi ja hiljem oma muusika-alast
haridust täiendanud Berliini akadeemias.
Pärast Hitleri võimuletulekut Berliinist
lahkuma sunnitud A. Klasil tagasi kodu-
maale jõudes polnud tulevikuväljavaated
kuigi head. Kodanliku Eesti kliikoliiti-
ka ei soodustanud noorte talentide esile-
tõusu. Väheste esinemisvõimaluste pärast
jõi A. Kasi populaarsus publiku hulgas
kaunis väikeseks. Kunstnik tegeles sel ajal
peamiselt eraviisiliselt muusikapedagoogi-
ana.

Alles 1940. a. juunipöörde võimaldas
Anna Klasil hakata tundma ennast inime-
sena, kes ühiskonnale on tõeliselt vajalik.
Kuid sõda sundis tal alustatud tööd jälle
katkestama ja koos teistega Nõukogude
tagalasse siirduma. Kui Nõukogude Eesti
kunstiperet hakati koondama Moskva ja
Jaroslavi, muutus Anna Klas peagi üheks
silmapaistvaks kujuks eesti kunstilise
elustamise ja korraldamise, Tema popu-
laarsus Moskvas ja mujal kasvas kiiresti.
Taasvabastatud Eesti seadis kunstniku
ette suured ülesanded. Tuli uuesti üles
ehitada see, mis vaenlane oli hävitanud.
Anna Klas on rakendunud töösse suure
energia ja innuga. Tema esinemised nii
Eestis kui ka teistes liiduvabariikides on
leidnud üldist tunnustust.

Riikliku Konservatooriumi kammer-
muusika kateedri ja klaveriklassi juhata-
jana töötades leidub tal suurest töökoor-
mast hoolimata aega ajalehtede jaoks,
kust sageli võib lugeda tema muusikateo-
reetilisi artikleid. Samuti on tal tihe kon-
takt ka Liidu suurte keskustega, mida ta
kasutab meie muusika- ja uusloomingu
saavutuste tutvustamiseks üldilulises
ulatuses ja välismaalgi.

NSVL Ülemnõukogu seadlusega 18.
juunist k.a. autasustati A. Klas ordeniga
„Austuse märk“.

Ado Vabbe

Ado Vabbe sündis 1892. aastal Tapal.
Oma kunstilise hariduse sai ta Azbe kun-
stikoolis Münchenis Sooritanud pikemaid
õppe-ning täiendusreise Itaaliasse, Pranti-
smaale ning Hispaaniasse jõi ta pike-
malt peatuma Moskvas ja Leningradis
ning esines sealsetel näitustel maali ja
graafikaga.

1917. a. asus A. Vabbe tööle Tallinna ja
hiljem Tartusse kunstnikuna-pedagoogi-
na. Nii võib prof. A. Vabbe peatselt oma
30-aastasele pedagoogilisele tegevusele
tagasi vaadata. Paljude meie noorema ning
keskmise generatsiooni kunstnike arengu-
tee on olnud suurel määral sõltuv A.
Vabbest kui talendikast pedagoogist ning
kunstnikust. 1938. a. nimetati ta pro-
fessoriks.

Saksa okupatsiooni päevil katkes ajuti-
selt A. Vabbe süsteemikindel tegevus,
seda suurema innuga alustas ta aga tööd
taasvabastatud Nõukogude Eestis.

Praegu töötab prof. A. Vabbe Tartu
Riiklikus Kunstiinstituudis graafikafakul-
teti dekaanina ning kateedri juhatajana.
Paralleelselt kunstiloomingulise tegevuse-
ga on prof. Vabbe teostamisel ulatusli-
kumad sügavtrüki-alased uurimistööd.

Kaarel Ird

Kaarel Ird sündis Riias 1909. aastal.
Näitlejana alustas ta tegevust sealsamas
Eesti Seltis asjaarmastajana. Hiljem töötas
ta kaks aastat Pärnu Töölisteatri juures
näitlejana ja dekoratorina. Kui Pärnu Töö-
listeater suleti, siirdus K. Ird Tartu, kus ta
asus õppima näitekunsti stuudios, kust
aga lahkus viimasel semestril. Seejärel
töötas lühemat aega Tartu Töölisteatri, ku-
ni teater 1939. a. suleti.

Tänu andekusele, suurele energiale ja ela-
vale kujutlusvõimele arenes K. Ird kiiresti
silmapaistvate võimetega lavajõuks. Ja kui
1940. a. Eestis kehtestati nõukogude kord,
võis ta juba täita kõige vastutusrikkamaid
ülesandeid: ta asus Tartu „Vanemuise“
teatri kunstilise ja administratiivse juhi ko-
hale ning jõudis silmapaistvate saavutusteni
juba õige lühikese aja jooksul.

Sõja puhkemisel siirdus K. Ird Nõuko-
gude Liidu tagalasse, kus kasutas kõiki või-
malisi oma teadmiste ning oskuste täienda-
miseks.

Pärast Nõukogude Eesti vabastamist asus
ta kodumaale tagasi pöördudes erakorral-
se energiaga „Vanemuise“ teatri taastamisele,
korraldades muuseas peaaegu ainult teatri
oma jõududega kasutamiskõlblikuks endise
saksa teatri hoone.

Otseste tööd kõrval teatri kunstilise juhina,
direktorina ja lavastajana on K. Ird pihen-
danud palju booli ja vaeva noorte kaadrite
kasvatamisele. K. Irdile on omane suur
töövõime ja elav ning loomingurõõmus suhtu-
mine tööülesannetesse, mistõttu temast on
kujunenud Nõukogude Eesti eesrindlikemaid
teatritöölisi, kelle edaspidised pingutused
kaltlemata aitavad tõhusalt edasi viia eesti
teatrikunst arengut.

Mihkel Lüdig

umiks. Selle juhatajaks ja õppejõuks oli
M. Lüdig kuni 1922. aastani.

1925. a. siirdus M. Lüdig Lõuna-Ameer-
ikasse Buenos-Airesesse, kus ta elas kuni
1929. aastani. Eestisse tagasi saabudes te-
gutses ta jälle organistina ja muusika-
õpetajana. 1932. a. asus M. Lüdig elama
Pärnu. Seal siirdus ta hiljem Vändrassse,
kus jätkab praegugi tööd oma alal.

M. Lüdig on olnud mitmete maakondli-
ke laulupäevade juhatajaks ja 1910. a. oli
ta Tallinnas toimunud VII üldlaulupeo
üldjuhiks. Tema organiseeritud oli ka
1903. a. peetud esimene Pärnuna laulu-
päev. Laulupäeva kavas esitati muuhulgas
üks Lüdigi esimesi laule „Laevnik“.

Heliloojana on M. Lüdigi kirjutatud
orkestrile: Avamäng-fantaasia, sümfooni-
line pilt „Jaaniöö“, süit „Lembitu“ ja Ava-
mäng-fantaasia nr. 2. Instrumentaalmuusi-
ka alal võib märkida: Andante cantabile
ja Scherzo kahele klaverile, „Kaks eesti
rahvaviisi“ tsellole ning „3 juugat“ orelile.
Suurema vokaal-instrumentaalteosena on
M. Lüdigi kirjutatud kantaadi „Mälestu-
sed“. Soololaule on tal ilmunud kümme-
konna ümber, millest tuntavamad on „Üks
pisar“, „Igatsus“, „Lapsepõlv“ j.

Tähelepanuväärne osa M. Lüdigi loo-
mingust moodustavad koorilaulud, mille
hulk ulatub neljakümneni. Neist on eriko-
guna ilmunud „12 segakoori laulu“, kuna
ülejäänud on ilmunud eraldi mitmesuguse-
s kogudes. Koorilauludest on suur hulk
kujunenud meie üldlaulupidude ja laulu-
päevade põhivaraks ja omandanud suure
populaarsuse, nagu „Koit“, „Sääli kord kas-
vab“, „Põlismetsa järv“, „Karjase laul“,
„Küge laul“ j.

Mihkel Lüdig sündis 9. mail 1880. aastal
Pärnunaal Reiu metsavahi pojana. Muusika-
line anne avaldus temas õige vaka-
rakult, juba viieaastasena mängis ta oreli-
lit. 1897. a. astus M. Lüdig Moskva kon-
servatooriumi oreliklassi. Seal siirdus ta
Peterburi konservatooriumisse, mille
lõpetas 1904. a. vabakunstniku diplomiga.
Pärast konservatooriumi lõpetamist töötas
ta Peterburis kuni 1917. aastani. Järg-
misel aastal asus M. Lüdig Tallinna.
Kõos teiste mõttekaaslastega avaneb tal
võimalus avada Tallinna kõrgem muusika-
kool, mis hiljem muudeti konservatoori-

EESTI TEATRITE EDURIKAS AASTA

Eesti vabanemisel okupantide ikke alt võid teatrid esimeste astutuse hulgas, kus alustati ülesehitavat tööd.

Suurem osa teatritööd olid varem juba teinud. Hävitatud olid „Estonia“ ja „Vanemuise“ kaudid, hävitatud olid Nõukogude Pärnu ja Viljandi teatrid, alusmüüri maha põlenud Tallinna „Tööliseater“.

Kuid see ei kohutanud teatritegelasi. Ei kohutanud neid ka see, et rida kandvamaid teatriteid olid lahkunud kodumaa, jättes teatrikollektiividesse suuri ja raskesti täidetavaid lünki.

Veel kestsid võitlused Tallinna vabastamise eest, kui Nõukogude Liidu taga last naasnud eesti näitlejad esinesid juba Võru teatris. Saaremaa lahingute ajal oli vanemuistlaste ennastalgava töö tulemusena loodud uus ja avar kodu ülikoolilinnale teatritele.

Arusaadavalt pole selle lühikese aja jooksul veel nii kaugele, et iga uus lavastus oleks suutnud küpseda suursuundumuseks, kuid siiski juba esimesel aastal pärast Eesti vabastamist teatrid võisid ära märkida seesuguseid õnnestunud lavastusi, nagu „Vallutusretk“ ja „Pygmalion“ Riikl. Draamateatris, „Deemon“ ja „Pärast tarku palju“ Riikl. teatris „Estonia“ jt. ENSV 5-ndaks aastapäevaks kinkis RT „Estonia“ teatripublikule suurepärase, haarava etenduse — E. Kapi ja P. Rummo ooperi „Tasuleegid“.

Esimene aasta on meie teatritele suuremas osas olnud organisatsiooniliseks ajajärguks. ENSV 6-ndasse aastasse astusid nad kindlate kollektiividena ning rikastatuna esimese tööaasta kogemustega.

Möödunud hooaeg kulges palju kindlamate tööoludega kui eelmise, mis tagas ka suuremaid saavutusi. Samuti on eelmise aasta jooksul noored teatrikollektiivid tugevnenud, on peale kasvunud ja arenenud uusi näitlejaid, lauljaid ning tantsijaid. Meie teatriteid olid küllalt julgelt katsetama seotud teatrite lavajõududega, andes neile suuremaid kunstilisi ülesandeid. Selle tulemusena saime üheksa aastaga rea uusi nimesid, millele eesti teater juba praegu võib vaadata mitte üksnes lootusega, vaid ka teatava uhkustundega.

Suuremaks on kasvanud ka suursaavutuste nimekiri. Riikliku Draamateatri ja RT „Vanemuise“ poolt lavastatud M. Gorki näidend „Väikekodanlane“ leidis poolehoidu mõlemas linnas ja sai hea ning austava hinnangu vene klassika-kriitidele, kes üldiselt vene klassika ülevaatus korras jälgisid neid etendusi Tallinnas ja Tartus. Samuti on hästiõnnestunud ja õiges Gorki vaimus lahendatud „Väenlaste“ lavastus RT „Estonias“.

Märkimisväärsed on meie teatrite saavutused algupäraste lavastamisel. Nii peab esikohal mainima P. Põldroosi poolt lavastatud V. Panso dramatiseeringut „Tammisaare romaani“, „Põrgupõhja uus Vanapagan“ järgi, mida võib lugeda möödunud hooaja parimate ja sügavamate saavutuste hulka.

Algupärane klassika ja mis veelgi tähtsam, kaasaegne algupärane näitekirjandus on leidnud suurimat poolehoidu kõigis eesti teatrites. Lavale toodi rida uusi algupäraseid: J. Semperi „Aia kask“, M. Rana „Karastus“, J. Sütiste „Bistikoerad“, A. Sivi „Virve“, B. Lülle „Põlev alus“ jt. Rida uuemaid algupäraseid on võetud teatrite repertuaari tulevaseks hooajaks.

Suurt edu võib märkida klassikalise repertuaari alal. Peagu iga teater ENSV-s on lavastanud maailma klassikuid. Molière'i, Goldoni, Sheridan'i näidendeid lavastati Valga, Viljandi ja teiste maakondade teatrites.

Suurejoonelisemaks etendusteks klassikalise näitekirjanduse alal kujunesid aga kaks Shakespeare'i tragöödiat lavastust Tallinnas: „Hamlet“ RT „Estonias“ ja „Kuningas Lear“ Riikl. Draamateatris.

Shakespeare'i tragöödiad mängiti kodanliku Eesti teatrites harva, seepärast tuleb suure klassiku kahe raskema ja

kuulsama tragöödiat lavastamist ühe aasta jooksul samas linnas pidada märkimisväärselt ja rõõmustavaks sündmuseks. Üksikud näitlejad võivad märkida suursaavutusi maailma repertuaari kuulsusrikkamates ja ka raskemates osades. Siin olgu esile tõstetud K. Karmi loodud Hamleti kuju, mida meisterliku väljafotomise ja uude ning sügava tõlgituse poolest võib õigusega lugeda kaasaegse teatri parimate ja etapiliste saavutuste hulka.

Sonilavastuste alal võiks märkida veel rida häid tulemusi nii Tallinnas kui ka maakonnalinnades, nagu „Rebass“ RT „Estonias“, „Surematu“ ja „Saabastega kass“ Riikl. Noorsooteatris, „Andres ja Pearu“ Rakvere Draamateatris jt.

Suuri edusamme on teinud meie muusikaline teater. Selles osas oli kaardite puudus eriti suur. Kuid viisa töö ja noorte jõudude julge töötlustamisega suudeti lühikese aja jooksul suuri lünki muusikalise teatri tegelaste peres. Käesoleva hooaja lavastused: „Tasuleegid“ RT „Vanemuises“, „Rigoletto“, „Padaemand“ ja G. Ernesaksa uus ooper „Pühajärvi“ RT „Estonias“ tõusevad palju kõrgemale eelmise aasta ooperilavastuste tasemest.

Eriti suured lüngad olid Eesti vabastamise esimesel aastal meie balleti alal töötajate ridades. Kuid ka siin on juba õige edukalt kasvatatud ja arendatud uusi kaadreid ning uusi soliste.

Nii RT „Estonia“ kui ka RT „Vanemuine“ suutsid sel aastal lavastada õhutat taitvaid sisukaid ballette. „Bahtšisara purskaaer“ ning „Romeo ja Julia“ ei näita mitte ainult, et meil siiski on

veel võimalik ballette lavastada, vaid et eesti ballet on juba päris kangele jõudnud teel suurte kunstisaavutuste poole.

Eesti vabanemisega avanesid eesti teatritöölisele perspektiivid, mida ei tunne kapitalistliku ühiskonna teatrid, avanesid võimalused teha sisukat, ühiskondlikult väärtuslikku tööd oma kunsti abil. Nõukogulik kunstipoliitika, võimaldades näitlejale suuri arenevõimalusi, nõuab neilt ka palju — nõuab kõrget kunsti, meisterlikkust, teadlikkust.

Kasvanud nõudmised ja avardunud perspektiivid kutsusid esile ka näitlejate huvi kasvu oma professionaalse ja ideelise taseme tõstmise vastu. See põhjustas ENSV Teatriühingu ellukutsumise.

ENSV Teatriühingu esimene tööaasta ei olnud eriti viljakas. On korraldatud loominguilisi küsimusi puudutavaid loenguid, teatrite uute lavastuste arutelusid ja konverentsi, kuid organiseerimisajajärk ei ole ENSV Teatriühingul siiski veel lõppenud. On alles rajamata erialane raamatukogu, pole alustanud tööd teadusliku uurimise kabinetid eesti teatri ja Nõukogude Liidu teiste rahvaste ja lääne teatrite ajaloo alal.

Seda tööd loodab ENSV Teatriühing alustada uuel aastal, omandades kindla jalgaaluse. Siis võib ta areneda ühinguks, mis asjatundlike konsultatsioonide abil võib kõigis küsimustes tõsiselt abistada meie teatrit nende võitluses kõrgekunstiliste ja ühiskondlikult väärtuslike lavateoste eest.

S. LEVIN,
ENSV Teatriühingu
teadusliku ja loominguilise
ala juhataja

DEBORA VAARANDI

Gaul männile

Lehtpuud nii lopsakais saludes
orgudes otsivad varju.
Sina kuid armastad rannikut,
lainete vahuseid harju.

Koduks sul paased me vaevamaad,
nukrate rabade veerud,
tarede ümber kus tuiskavad
luidete liivased keerud.

Sügavalt muremaa südamest
juurtega toitu sa otsid.
Vallatu, kähara krooniga
kiusavaid rajusid troitsid.

Vilju, kust kasvavad mastipuud,
kaugedel meredel sõitjad,
hällijad valgete purjede,
tuulte ning tormide võitjad.

RALF PARVE

Sünnimaa laul

Savised põllud ja kivised rannad
— see on su tilluke isadema,
mida kui kalleimat eneses kannad
ja mida keegi sul võtta ei saa.

Nii nagu tamm seisid vihaseis tuulis,
vaenud kui veeresid üle su teilt,
pääke, mis kerkis kord lõomavalt
juulis,
see jäi, ja hetkeks ei lahkunud meilt.

Läksid su pojad ja kivises vaates
vaenlase vastu vaid sõratas põlg,
pääke meid õnnistas võitlusse saates,
tema all tasuti aastate võlg.

Aga kui armutu pakane
rakatab hangede rinnus,
soojalt su oksades peljuvad
väikesed varased linnud.

Olgugi küllases kevades
aiad kui valevad rünnak.
Sind mina imetlen öitsemas,
tumedat, tõist ja süüka!

Roosakais nuppudes uibuna
õitsed ja armastad hilju.
Karedaks eluks siis küpetad
sitkeid ning jõulisi vilju.

Tema all randur viib merele nooda,
tema all viil end kuldse eob
— tema all astu ja homse looda
lõike su nimel, mis maaga meid seob.

Sünnimaa, palju sul kalleid on hõime
lõunamaa sinas ja jäämere oos,
kellega ühise päikse all võime
sammuda ühes nii laulus kui töös.

Sünnimaa, paene ja soine ja väike,
üheskoos teistega suureks sa saad,
sest meile kiirgab üks ühine päike
— Stalin, kes valgustab kogu me
maad.

Miks „laul ja muusika“?

Sageli on olnud niisuguseid väljendeid nagu: „Kuulsime muusikaettekandeid, peale selle veel ettekandeid laulu alal...“

Nähtavasti on siin „muusika“ all mõeldud instrumentaal-, s. t. klaveri-, viiuli-, flöödi- jne. muusikat. Jääb vaid mõistatuseks, miks on laul siis eraldatud neist. Kas need, kes kirjutavad „laul ja muusika“ laulu kui niisugust muusikast ei peagi? Oleks kahju, sest tänini on muusikaringkondades olnud arvamus teisgugune: ka lauldes võib teha muusikat niisama nagu seda võib teha mängides klaveril, viiulil, flöödil või mõnel muul muusikariistal.

Selles mõttes on meie vana muusikamees K. A. Hermannigi olnud pisut selgema keelelise vaistuga, kasutades oma ajakirja pealkirjana väljendit „Laulu ja mängu leht“. Ilmselt on siin (küll veidi primitiivses, aga küllaltki selges väljenduses) „mängu“ all mõeldud viiulimängu, klaverimängu jne. On loomulik, et laul ei ole mingi ja niisugune eraldamine vokaal- ja instrumentaalmuusika alal on seotütu ka mõeldav. Täiesti väärt on aga väljend „laul ja muusika“, sest kui juba „laul ja muusika“, miks siis mitte ka „õõbikud ja linnud“, „hobused ja loomad“, „ahvenad ja kalad“ jne.

Niisuguseid lapsusi tuleks kahtlemata vältida, sest me kõik usume siiski, et ka laul on muusika.

Leelo Päts,

Tall. Riikl. Konservatooriumi üliõpilane

Stalini preemia laureate

Vera Inber

„PULKOVO MERIDIAAN“ JA „LENINGRADI PÄEVIK“

Kui vaenlane kõige süngemal sõjapäeval lähenes Moskva ja tõmbas rööga ümber Leningradi, siis kõlas blokeeritud Leningradist paljude teiste tuntud ja armastatud häälte hulgas radio te ka Vera Inberi hääl, mis õhutas visale vastupanule, vaprusse, sõjaskuste nurisemata talumisele. Paljud, kes olid lugenud tema varasemaid teoseid, imestasid. Vera Inber? Kuidas see väike naine, kes kirjutas nii kauneid väikesi „asjakesi“, viibib Leningradis?

Mugavad jutukese mugavatest inimestest, hästikasvatatud ja lõbusatest lastest. Professionaalne „maailma soojendamise“, nagu väljendas kord üks sõbralik arvustaja. Kõik see kerkis lugejale meelde ja kõik see ei tahtnud kuidagi sobida pimedale, külmetavale, nälgiva, kõikumatu, süngel Leningradiga, kuhu lakkamatult sadasid vaenlase pommid.

Kuid ometi oli Vera Inber Leningradis, töötas seal koos kümnekonna sinna jäänud kirjanikuga, õhutas kätemaksule ja vihkamisele, võitlusele kuni võiduka lõpuni.

Lugejad nägid selles uut meie sotsialistliku kodumaa selge oivalise jõu tõendit, mis toidab oma ustavaid poegi ja tütreid, sisendades neile mehisust. Sõja tänuilikkusega võtsid nõukogude inimesed vastu Vera Inberi teosed Leningradist, arvates teda nende armastatud kirjanike kilda, kes on alati meiega, kellele võib alati olla kindel. Vera Inberile saabus lühialiselt kirju võitlejailt, ohvitseridelt, Leningradist, Stalingradist ja Sevastopoli kangelaslikelt kaitsjailt.

„Seltsimees Inber,“ kirjutas üks Leningradi kaitsjaid ohvitser, „lugesin just läbi teie päeviku „Znamias“. Jah, palju olemine meie teiega Leningradis läbi elanud. Ja kui hästi ning lihtsalt olete seda kirjeldanud. Tänu teile selle eest. „Meridiaani“ eest tänan isiklikult. Seda raamatut meie Leningradi ohvitserid, loeme ja loeme. Kui süda valutab kodumaa pärast, loeme veel kord.“

Vera Inber on oma Leningradi päevikus „Peagu kolm aastat“ välja toonud just selle kangelaslikkuse, mis oli nii tüüpiline Leningradile, ta on osanud rõhutada just neid jooni, mis eraldasid Leningradi kogu Nõukogude maa üldise kangelaslikkuse tagapõhjal. Toogem mõned näited.

21. novembril 1941 kirjutab autor, kuidas ta koju minnes satub oma kaaslasega ühe pommituse all teise, jookseb ühest varjendist teise.

„Leo Tolstoi väljaluk meie enam ei käinud, vaid jookseme täie tõkterule all. Ja äkki nurgapealse leivapoe kõrval kõnnitee jääb värisse palve: „Tuvikesed, kallid, aidake!“

Vanaeit. Kukkus pimedas, taevast tema kohal hüügasid lennukid, märatseb tuli, all — mitte hingegi peale meie. Tõstisime ta üles ja tõstisime edasi. Tema aga: „Kallid, kullakesed, kaotasin oma leivakaardid. Kuidas ma ilma nendeta? Kallid, aidake.“ Ja kobab pimedas oma ülalpeetava sajamgrammide kaarte.

Mina olin hirmust ja väsimusest täiesti nür. Ütlen: „Otsige ise, meie ei saa.“

I. D. ei ütelnud midagi, laskis mu käe lahti, kummardas, otsis, leidis vanaeid kaardid. Siis viisime ta Petropavlovski tänavale ja jooksis edasi.“

Võiks ju ütelda, et see on tühine fakt. Jutt on linna kangelaslikust kaitsmisest, kuid siin otsib mingi vanaeit oma leivakaarte, keegi tõstab nad üles ja annab talle kätte. Mis sellest kirjutada? Kultuurse inimese tavaline žest. Hoopis teine asi oleks, kui keegi hüüdega: Kodumaa eest! visuks tanki roomikute alla.

„Inimesed viskusid tankide alla. Nad tormasid põlevais lennukis vaenlase kolonnidesse, sülgisid oma kehaga dordide laskeavad. Seda juhtus kõigil rinnetel, kus nõukogude inimesed sõdisid fašistlike barbarite vastu. Milles seisnes aga Leningradi elanikkonna kangelaslikkus?“

Võib-olla just peamiselt selles, et nad jäid inimesteks ka siis, kui vaenlane kogu jõust püüdis luua sääraseid tingimusi, kus oli võimatu jääda inimeseks. Neis tingimustes nõudis iga tavaline kultuurne või inimlik žest kangelaslikkust; kangelaslikud pingutused muutusid igapäevasteks, täitsid iga päeva, iga tunni, iga minuti. Kui need pingutused oleksid lõrunud, lakanud, siis poleks kogu Punaarmee kangelaslikkust suutnud linna kaitsa. Lakata oleks inimese selle sõna täies mõistes — tähendas alitud, jääda inimeseks — tähendas olla kangelane. Jääda päevast päeva, kuust kuus, terved aastad töölislike inimeseks ebanimiliseks.

kes tingimustes, surres nälga, külmades, ilma veeta, ilma valguseta, kõik see nõudis suurt kangelaslikkust. Selles ongi Leningradi epopöa olemus ja see esineb igal leheküljel Vera Inberi Leningradi päevikus.

Seda liiki kangelaslikkust võib leida igalt päeviku leheküljelt, kas või lühikeses märkuses poisikesest, kes kustutab süütepommi: „Ta kartis seda: ta oli ainult üheksa-aastane. Kuid, nuttes ise, ta siiski kustutas selle.“

Surm rippus inimeste kohal ja haaras iga tund nende hulgast oma ohvreid. Elavais hingitses vaevu üle. Iga liigutus nõudis kangelaslikke pingutusi. Kuid inimesed aina uskusid elusse, uskusid võidusse ja püsisid visalt inimestena, elasid kui inimesed ja rõtsasid kui inimesed. Ja tänu sellele jäi nende linn püsima, nad tõid tohtu suure panuse inimkonna võidule fašismi üle, inimkonna võidule maailma ähvardava loomastumise üle.

Niisugune on Vera Inberi Leningradi päeviku suur inimlik mõte, see on suure puhtusega ja suure eetilise tähtsusega raamat.

Vera Inber nägi Suures Isamaasõjas selle sõja kõige olulisemat ja tähtsat külge, ta nägi selle sõja otsustavat tähtsust küsimuse lahendamisel: kas inimene jääb inimeseks või peab ta muutuma elajaks. Sõja sügava mõtte avamine andis tal võimaluse näha ja näidata selle sõja kangelaste kogu kultuurset, emotsionaalset ja vaimset rikkust. See sisu leiab väljenduse kõigis Inberi sõja- aegseis teoseis, ka tema „Pulkovo meridiaanis“:

„Et ilma uued nuhtlused ei rühaks,
et Krimmi mäed, et kõrvod Liibias
ristämblikust saaks igavesti vabaks,
kes meie pühapäiku rüetaks,
maailma katkust päästma peame. See
on humanism ja sest ei loobu me.“

Nende sõnadega määrab Vera Inber „Pulkovo meridiaanis“ meie sõja eesmärgid, avades kogu poeemis nõukogude rinde- ja tagala võitlejate kangelaslikkuse, nende piiratud endaohturuse. Nad teavad, mille eest nad sõdivad. Lugeja ette kerkivad vankumatu ja ohtuohutu kannatused süngel Leningrad, kangelaslik ja võitlusel põlev maa, mis pingutab oma jõudu, et aidata blokeeritud Leningradi. Inber leiab suurepäraseid sõnu Laadoga jäätee ehitajate kohta, mille tee peab Leningradi kõige kriitilisemal hetkel näljasurmast:

„Keske hüpevalmis vaenlase armeesid
on kolmest küljest piiratud Leningrad.
Küll maa ja taevast tulipõrgus keesid,
kuid me ei loovutand ei tolli maad.
Mis raskused ka meid ei räsind,
ei Leningradi vaprus väinud.
Siis vaenlane, kui nurjus tormijooks,
meid teisel viisil lüüa püüdis,
nõu otsides, mis kindla võidu tooks,
ta pimeduse, külma appi hüüdis,
need lähenesid, võidulootust täis,
nalg kannupoisina neil kaasas käis.
Ta majast majja lipsas sõinal,
meid murda katsus kurjaga või hääga.
Kuid samal ajal kasvas Laadogal
tee vähehaaval. Peeti võitlust jääga.
Seal mehed tervise ja elu jätsid,
et linna lumastikust leivapüüdis.
Jah, Laadoga, meil ikka meelest tal!
Kui peelikas, kes oma verega
peab hingest oma väetis pesakonda,
nii sangarlikult päästis Laadoga
linn-hülgas, kes sel ju süda kalgus...
Ja veri lumesulgedele valgus.“

Me tunneme poeemi igast värsireast, et autor elab kaasa kõigele sellele, mis puutub Leningradi, teda kaitsvasse armeesse, neile abistava käe sirutanud maa. Seda tundub ka neis kohtades, kus autor kõneleb oma isiklikest sügavast elamusist.

Leningradlaste delegatsioon külastab kangelaskepatereid, kus kuulatakse seltsimees Stalini kõnet. Viie delegatsiooniliikme auks annavad võitlejad viis kogupauku vaenlase pihta. Sel hetkel mõtlevad leningradlased, et igahel neist on õienda oma isiklikud arved saksastega. Mõtleb ka autor, kuidas ta sõjas kaotas oma lapselapse, väikeses poisikeses, kes kaenla all kanti surmaile.

Lastele pühendatud read annavad edasi kogu murekoorma ja sellest sündinud vihkamise Neis rindades peituv mure ja vihkamine ja vankumatu us võidusse ühendab võitlejad ning leningradlased. Juba ainuüksi needki read selgitavad selle sooja vastuvõtu, mis sai osaks „Pulkovo meridiaanile“ väga erinevate inimeste poolt.

Poeemi pole kirjutatud mitte kõrvalseisja, vaid tark, tähelepanelik ning kirklik osavõtja kõigist sündmustest. Poeem heliseb täiel häälel ja erineb seega kõigist abikaist ning kaunistest asjadest, mis Vera Inber on kirjutatud enne sõda.

„Elagu nõukogude inimene!“ — see on „Pulkovo meridiaani“ lõplause. See rida võiks olla epigraafiks kõigile Vera Inberi teostele, mis on kirjutatud sõjapäeval. See rida võiks olla epigraafiks talle endale, kui inimestele saaks anda epigraafi. M. Gorki sõnu parafraseerides võiks ütelda, et haruldaseks ühendandeks on olla nõukogude inimene. See annab inimesele ammendamatu jõu ning mehisuse, ammendamatu kasvun- ning arenevõimalused.

Vera Inber on Isamaasõja ajal saavutanud oma loovare jõudude tipu. Ta on reostanud oma unistuse: temast on saanud võitleja.

Juunikuu lõpul ilmunud kirjanduslikke uudisteoseid — romaane

Juunikuu lõpul ilmus RK „Ilukirjanduse ja Kunsti“ väljaandel mitu tühedat teost, mis lähemal ajal jõuavad müügile kõigis raamatukauplustes. Romaanidest tuleb märkida kaht — Ed. Vilde „Kui Anija mehed Tallinnas käisid“ ja Romain Rolland'i „Colas Breugnot“.

„Kui Anija mehed Tallinnas käisid“ on E. Vilde ajalooliste romaani triloogia see osa, milles käsitletakse linnakodanike ja käsitöölise elu möödunud sajandi keskelt. Anija valla talumeeste jult peksusteen Tallinnas turul on ainult romaani veriseks vaheepisoodiks, mis sündmustiku arenevõimaluse ei avalda olulist mõju.

E. Vilde näitab ilmekalt, kui raske oli „priiks lastud“ eestlasel mõisniku omavoli alt vabaks saada, et ise endale valida elukutsed ning asupaika.

Teose peakangelase Mait Lutsu elu- seigid ning tema abielu karilejooksmine pole isikuse ega üldine küsimus, vaid selleaegsest sotsiaalsest pinnast väljaka- sanud ühiskondlik nähtus. Lutsu kasvatuse linnas juurduda ja eluõigust võita on kogu mehe rahva võitlus oma õiguste eest, kogu rahva vastupanu saksaste mõisnikele ja käsitöölisele.

Kuna romaani valgustatud ajajärk on täis vastuokkusi ja autoril on tegelased oskuslikult valitud, siis on selle sünd-

mustik põnev, kaasakiskuv ja maa eba- õiglase valitsejate vastu õiglast viha tekitav.

Sootuks teistlaadne on Romain Rolland'i teos, Kui Vilde teoses on palju musti värve ja traagikat, siis „Colas Breugnot“ on elurõõmu ülistav raamat. See valmis autori 1914. aastal, kuid esimese maailmasõja tõttu sai ilmuda alles 1918. aastal.

„Colas Breugnot“ on omapärane hümn elurõõmule, on võrratu kiidulaul inimsuse murdumatu visadusele. See teos näib oma ürgjoonilise elutahte ja avara elumõistmisega olevat sündinud vahetuimast elutunnetusest, tõendades, kui sügavalt kirjanik on läbi elanud kõik probleemid, mida ta nagu mängides läseb esitada ja lahendada oma kangelasel. Inimsusideaal ja reaalsus ühinevad jõulises Colas's selleks sumpama- tiakülluseks, millega iga suur hing on võimeline hõlmama kõiki kaasinimesi, välja arvatud väikest saagiannet kiskja- karja, kes toitub suurest töötavast inimmassist.

See vormilt ja sisult väga omapärane ning haarav romaan on mõttekaks ja vallatu ülemlaul elule, elutahte ja suurele kõikehaaravale elurõõmule. Romaani peategelase võimas kaju mõjub igasse lugejasse elujõudu sugereerivalt.

P. A.

ÜLEVAADE EN KUNSTNIKE LIIDU MÖÖDUNUD AASTA TEGEVUSEST

Kujutava kunsti alal on meie kunstielu otseseks suunajaks ja organiseerijaks EN Kunstnike Liit. Seepärast tuleb vaadelda peamiselt selle organisatsiooni tööd, kui tahame ülevaadet saada eesti nõukogude kunstist.

Heites pilgu EN Kunstnike Liidu möödunud aasta tööle, võime suure rahuloluga märkida rea saavutusi meie kunstielu korraldamisel ja kunsti viimisel laialdesse massidesse.

Nõukogude kunstnike ülesanne on seista ühiskonna teenistuses, aidata oma tööga, oma loominguga saavutada eesmärgi, mida taotleb kogu nõukogude rahvas, kuid kunstnik peab olema ühtlasi ka rahvale teenitavaks. Seepärast peab kunstnik seisma ideeliselt eriti kõrge tasemel, ja et seda saavutada, tuleb tal vahet pidada enese kallil tööalal, end täiendada.

Selleks et rahvast kasvatada, rahvale teenitavaks olla, peab kunstnik suutma edasi anda veevalt ja arusaadavalt oma mõtteid ja ideid. Siit tuleneb nõue, et nõukogude kunstnik peab alati arendama oma meisterlikkust. Ta peab suutma kujutada elu mitmevalgelisest huvitavalt ja kaasakiskuralt. Alles siis muutub kunst elavaks ja mõjuvaks, alles siis täidab kunst oma ülesande, mis tal on ühiskondlikus elus.

Rahva huvi kunsti vastu on näitajaks, kui võrd hästi on kunstnikud oma tööga toime tulnud. Ja rahvas on andnud oma tunnustuse meie kunstnikele, sest aasta jooksul on korraldatud tosin kunstinäitust (niiis kuus üks näitus!) ja näituste külastamine on olnud elav. Kuid kaugelki veel mitte nii elav, et võiksime kied rahuldunult rüüpe panna. Kunstinäituste külastamine võib ja peab meil veel palju elavamaks muutuma. Just sellel alal seisab EN Kunstnike Liit veel suur töö ees.

Kodanliku vabariigi päevil ei ütelund kunst töötavale rahvale midagi ja seetõttu võrdus rahvas kunstist. Seda enam, et rahval puudus laiemas ulatuses võimalus kunstiga kokku puutuda. See võrdumine kunstist tuleb kaotada. Meie kunstnikkonna üheks suureks ülesandeks on kunsti populariseerimine, teema kättesaadavaks tegemine laialdele hulkadele. Ja nagu näeme, on Eesti Nõukogude Kunstnike Liit sellele ka rõhku pannud.

Nagu juba tähendatud, on üldse aasta jooksul aset leidnud tosin näituse ümber. Neist kaks tutvustasid meie publikule nõukogude kunsti laiemalt. Nii nõukogude maali- ja graafikanäitus möödunud aastal Tallinnas ja Tartus ning Leningradi graafikanäitus käesoleva aasta algul, samuti Tallinnas ja Tartus. Mõlemad näitused näitustis külastati elavalt. Nende näituste tähtsus meie publiku kunstimõistmise süvendamiseks seisukohalt oli muudugi suur. Kuid suur oli ka nende näituste arendav mõju meie kunstnikkonna sellele osale, kes Suure Isamaasõja päevil saksa okupatsiooni alla viibisid. Nimelt sai meie kunstnikkond mainitud näitustel esitatud töid meie oma kunstiloominguga võrreldes teatavalt mõõdukas meie oma kunsti hindamiseks. Sotsialistliku realismi mõistmiseks oli nende näituste mõju suurem kui seda oleks olnud tervel loengute seerial.

Tähtsamaks kunstinäituseks oli kahtlemata möödunud aasta lõpul korraldatud eesti kunsti valiknäitus. Selle näituse väljapanekute kaudu võisime veenduda, et meie kunstiareng kulgeb tervet nõukoguliku kunsti rada. Vaid üksikutes eksponaatides leidis veel kodanliku kunsti eluvõrsust, kuid arengu tendents oli kõigi esinejate juures terve. Meie kunstnike töö leidis tunnustamist ka üleliidulises maastabis, sest 1945. a. üleliidulisele kunstinäitusele Moskvas võeti vastu 110 tööd maali, skulptuuri ja graafika alal. Üksikute alade järgi 16 maali, 22 tööd, 6 skulptuuri 11 tööd ja 23 graafikut 77 tööd.

Kunsti populariseerimisel omavad suurt tähtsust mälestusnäitused, mida EN Kunstnike Liit korraldab kaks — Suure Isamaasõja päevil hukkunud graafikute näitus ja Suure Isamaasõja päevil hukkunud maali näitus, — mõlemad Tallinnas käesoleval aastal. Siin avanes publikul võimalus tutvuda nii mõnegi näitusele esitatud autori loominguga osmakordselt avaras ulatuses. Tänuväärne üritusena kunsti viimisel laialdesse hulkadesse tuleb välja tõsta graafika näitust Tallinnas. Rakvere, Viljandis, Pärnus, Võrus jne. Edasi mainigem maali Elmar Kitse töide näitust Tartus ja Võrus ning kunstinäitust Tartus ja Viljandis kohalike kunstnike tööst.

Tarhekunsti alal korraldati möödunud aasta lõpul Tallinnas Kunstihoones ulatuslikum näitus, mis oli ühtlasi valiknäituseks üleliidulisele tarhekunsti ja rahvakunsti näitusele Moskvas. Käesoleval näitusel andis end küll tunda materjalide mitte esmajärgulise kvaliteet ja nappus, kuid kujunduslik külg oli vägagi mitmekesine ning meisterlik.

Näitustest rääkides tuleb eriti mõnda praegu Tallinnas Riiklikus Kunstimuseumis käimasolevat Kristjan Raua mälestusnäitust. Too näitus väärib nimetamist seda enam, et temaga ühtlasi tähistati ka kunstimuseumi avamist. Ning käesoleva aasta tähtsamate kunstielu sündmuste hulka tuleb kindlasti arvata ka Tallinnas Riiklikule Kunstimuseumile kodu leidmist.

Kunstinäituste kasvatavat ja kunsti populariseerivat mõju on aidanud suurendada ka kunstinäituste puhul korral-

datud arutelud, millest osavõtt on üksikuid juhtudel olnud üsna elav. Nii näitaks valiknäituse ja tarhekunstinäituse arutelud. Suurimaks puuduseks aruteludel on olnud osavõtjate liigne tagasihoidlikkus sõnavõtmisel. Siiski näib, et meil hakatakse juba arutelu vormiga harjuma ning võib loota, et tulevikus ka „hääli publikust“ kuuldamaks muutub. Igatahes on arutelu kunsti populariseerimiseks lootsi andev moodus.

Kunsti tutvustamisel on tähtis koht ajakirjandusel. Üldiselt peab ütleva, et meie ajalehed kunstielu sündmuste valgustavad veel mitte piisavalt. Näituste ja teiste kunstisündmuste reageerimine on ajalehtedes juhuslik. Viga näib siin peituvat kaadrite vähesuses. Järjekindlalt informeerib kunstisündmustest „Sirp ja Vasar“, kuid piirdumine ühe leheküljega ei võimalda küllalt kunstielu valgustamist. Ühel nädalal võib ju siin isegi ruumi üle jääda, kuid nädalatel, kus kunstisündmusi on sagedamini, jääb ruum napiks.

Silmapaistvaks sündmuseks meie kunstielus oli maikuus Moskvas toimunud orgkomitee X pleenum, millest EN Kunstnike Liidu poolt osa võttis 7 esindajat. Pleenumil käsitati peamiselt loominguilisi probleeme, mis üles kerkisid 1945. a. üleliidulise kunstinäituse puhul. Pleenumil saadud kogemused leiavad meie kunstielu organiseerimisel edasist rakendamist — niiis on selle pleenumi mõju alles ees.

Kogu nõukogude rahvas elab ja töötab uue viisaastaku tähe all. Muudugi teeb seda ka kunstnikkond. Kuid missugune osa ja missugused ülesanded on meie kunstnikel uues viisaastakus, on veel kindlamalt sõnastamata. Selle sõnastamine on peateemaks EN Kunstnike Liidu IV pleenumil 18.—19. juulil — seetõttu on seegi sündmus meie käesoleva aasta kunstielus üks kaalukamaid ja määravamaid.

Nagu kõigest sellest nähtub, on EN Kunstnike Liit kunsti populariseerimisel küllaltki palju ära teinud, eriti kui silmas pidada asjaolu, et tehtud tööd on tulnud sooritada vägagi napivarustuse kaadritega. Kaadrite vähesusest on aga tingitud meie kunstnike suur töökoormatus. Kuna suur osa kunstnike on rakendatud ka administratiivsele tööle, siis on selge, et niisugune olukord avaldab pidurdavat mõju loomingule.

Seetõttu ei ole meil möödunud aasta kunstiloomingus ei maali ega skulptuuri alal eriti silmapaistvaid tähtsuseid välja tõsta. Leidub ju üksikuid kordaminekuid küll mõlemal mainitud alal, kuid neid õnnestumisi kohtame temaatiliselt vähenõudlikumates teostes.

Kunstilala, millel möödunud aastal täisväärtuslikku saavutusi, on graafika. Ka mõjus graafikute perele viljastavalt Leningradi graafikutega lähemasse kontakti astumine. Kevadel korraldatud Leningradi graafikute näitusel puhul viibis pikemat aega Tallinnas 7 tunnustatud Leningradi graafikut, eesotsas Stalini preemia laureaatide Vereiski ja Pahhomoviga. Küllalised esinesid ka loominguiliste aruannetega, tutvustades Tallinna kollege oma loominguga. Kahtlemata on niisugune kontakt vennasvabariikide kunstnikega kõrgiti kiinduväärt, kuna see aitab kunstnikel täiendada professionaalselt.

Loodame, et hinnates saavutusi ja tõsiselt arvestades oma puudusi EN Kunstnike Liit oma edaspidises töös saavutab veelgi tõhusamad tagajärjed meie kunstikultuuri poolul.

LEO SOONPÄÄ,
kunstiajaloo dotsent

„Lootus õnnistusele“ teatristudistidelt

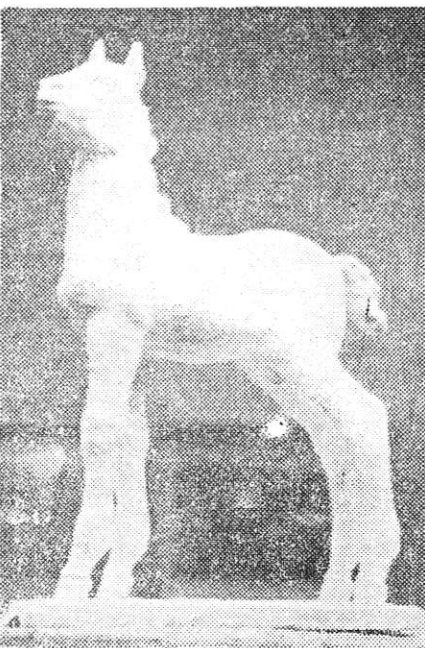
R. Draamateatri õpperühma õpilased andsid läinud nädalal kaks avalikku katsetendust, mängides 10. ja 12. juulil H. Heijermansi 4-v. draamat „Lootus õnnistusele“.

Järgisin teist etendust ja sain mulje, et teatrihuvilised peaksid edaspidi hoopis arvukamalt külastama studistide esinemisi. Pealtvaatajaid oli haruldastelt vähe ja kahju hakkas esinejast, kes sellesse õhtusse olid koondanud ju kogu debüteerijate õhna. Mis tähendab õpilasele katsetendus? See on ju esimesi momente, väga olulise tähtsusega momente näitleja jaoks, kus studistid klassis nii ütelda laboratoorsest tööst esmakordselt astuvad kontakti saamise katsetesse publikuga. Teater kui kunstisüsteem on kunstilise jõu, ülesande ja otstarbekusega ei olegi mõeldav muidu, kui vaid selles kontaktis, kus näitleja mängu sisemised hääled neid samu hääli helisema panevad pealtvaata-

Avati kunsti suvinäitus

17. juulil avati Kunstihoones EN Kunstnike Liidu korraldusel järjekordne kunstinäitus. Näituse avas ENKL esimees P. Aavik, kes märkis, et vaatamata kunstnikkonna keskse töö suunamisest üleliidulisele kunstinäitusele ning grupinäitustele sügisel, on osavõtt näitustest siiski võrdlemisi elav. Esitatud on 206 teost 86-lt autorilt mitmesuguselt kujutava kunsti aladelt.

Näituse avamisel viibisid ENSV Ülempreiidiumi esimehe asetäitja N. Andresen, Kunstide Valitsuse juhataja J. Semper ning hulk teisi kultuuri- ja kunstialade esindajaid. Suvinäitusel, mis kestab 5. augustini, on müügil ka kataloog.

KUNSTIKROONIKAT

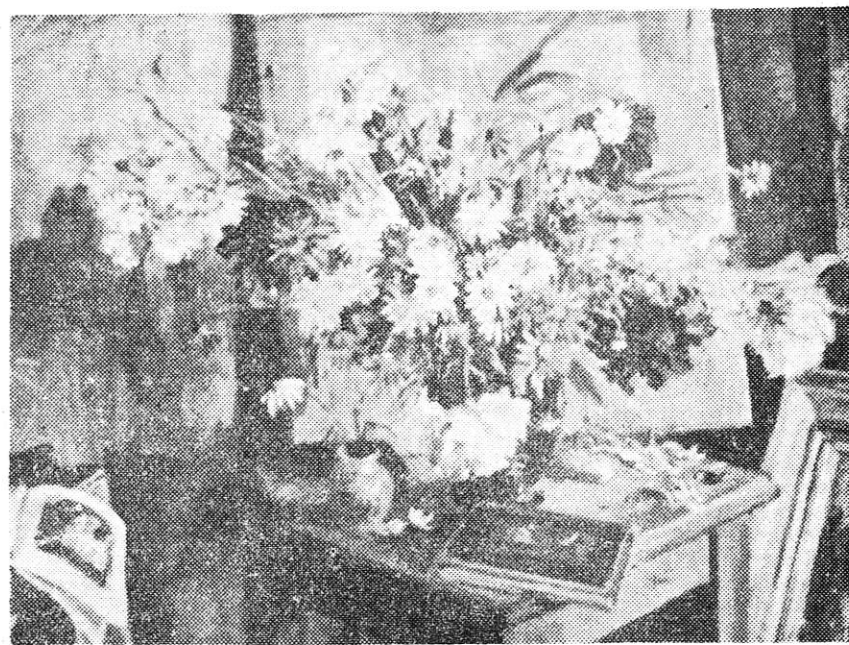
Riiklikus ostukomisjonis teostati hiljuti kunstiteoste oste EK(b)P KK ruumide kaunistamiseks. Omandati „Põlevkivitööstus“ ja „Brigadir“ ENSV teenelise kunstitegelaselt Adamson-Ericult, „Küüni tänav Tartus 1944. aastal“ P. Aavikult, „Tallinna paberivabriku varem“ L. Mikkolt, „Rutja“ ja „Kalurid“ R. Sagritsalt, „Võrgumajad“ ja „Noodavedajad“ R. Uutmaalt, „Sadamas“ V. Loikilt, „Talvel“ A. Jegorovilt, „Vana Tallinn“ K. Burmanilt (isa), „Vana Tallinn“ ja „Estonia taastamine“ (süsi) A. Hoidreilt, litoseeria „Vana Tallinn“ E. Okkalt ja A. Laikmaa pastelljoonis „Uusmaa Liisi“. Kokku teostati Kesk-komitee ülesandel eesti kunstnikelt oste 56 000 rubla ulatuses.

Kavatsusel on veel rida oste äsjaavatud kunsti suvinäitusel.

Tartu Riiklik Kunstimuseum avab 21. juulil Suure Isamaasõja päevil hukkunud maalikunstniku Andrus Johani mälestuse jäädvustamiseks tema teoste erinäituse.

Töid kunsti suvinäitusel. Paremalt: V. Väli „Kirjanik Hugo Raudsepp“ (õli), Vasakul: E. Roos „Varss“ (kips). All: Ed. Einman „Lilled“ (õli)

EESTI NÕUKOGUDE KUNSTNIKE LIIDU IV PLEENUM

18. ja 19. juulil toimus Tallinnas ENKL IV pleenum. Pleenumi puhul sõitis kokku lisaks Tallinna perele peagu kogu Kunstnike Liidu liikmeskond üle maa.

Pleenumi puhul kuulas kokkutulnud kunstnikkond järgmisi põhilisi ettekan-

- 1) Kunstnikkonna ülesanded uuel viisaastakul — B. Lukats, ENKL aseesimees;
- 2) Eesti Nõukogude Kunstnike Liidu majanduslik viisaastak — P. Luht-ein, ENSV teeneline kunstitegelane, ENSV kunstifondi esimees;
- 3) Kokkuvõtte Eesti Nõukogude Kunst-nike Liidu töötulemustest — V. Tigane, ENKL referent;
- 4) Nõukogude Liidu kunstielu problee-

me — dots. L. Soonpää, ENKL kunstiteadlaste sektsiooni esimees;

5) Kunstilise nõuande ja kontrolli küsimus seoses kunstilise järelekasvu küsimusega — Adamson-Eric, ENSV teeneline kunstitegelane, Tallinna Riikliku Tarhekunsti Instituudi direktor;

6) Meie kunstilise hariduse traditsioone ja nõukoguliku kunstihariduse küsimusi — prof. A. Starkopf, ENSV teeneline kunstitegelane, Tartu Riikliku Kunstiinstituudi direktor.

Pleenumil võttis läbirääkimiste osas sõna veel valitsuse ja partei esindajaid, terve rida kunstikke, arhitektide jt. organisatsioonide esindajaid.

Pärast pleenumi tööd korraldati ühiseid teatrikülastusi ja võeti osa vabariikliku kunstidekaadi kontsertidest.

Betty Kuuskemaa saabus kodumaale

Pärast paariaastast eemalviibimist jõudis kodumaale tagasi kauaaegne „Estonia“ näitlejanna Betty Kuuskemaa. Rootsiis tulles jõudis ta 18. juulil Leningradi rongiga Tallinna.

Balti jaamas olid saabusut vastu võtnud Kunstide Valitsuse ja „Estonia“ teatri esindajad, samuti paljud ta isiklikud sõbrad ja tuttavad. Teatrisõprade lemmik ja lavaveteraan oli üllatatud sellest südamlukust vastuvõtust.

„Poleks uskunud, et te mind ikka veel meelde peate,“ lausub ta liigutatult sõpradele, kes ta juba vagunis üles otsivad. Ta ei suuda varjata pisaraid, kui näeb perroonil tervet hulka vanu kaasnäitlejaid „Estoniast“. Ta ei suuda uskuda oma silmi, kui näeb Ants Lauterit. „Sina ikka elad veel?“ ei saa ta loobuda küsimast. Niivõrd uskumatu tunded talle Ants Lauteri nägemine elusana ja tervena. Talle on ju kogu aja räägitud mitmesuguseid õudusjutte sõja ajal Nõukogude Liidu tagalas evakueerunud eestlastest. Nüüd ta aga näeb, et Ants Lauter elab ja tervitab teda „Estonia“ pere nimel.

Kunstide Valitsuse nimel ütlevad saabusute tere tulemast Kunstide Valitsuse juhataja sm. Semper ja Paul Rummo. Antakse liili ja tervitama tulevad paljud vanad sõbrad, nagu Martin Taras jt.

Nii rõõkesti on vastastikuseid pärimisi ja küsimusi, et nelle ei suudeta perroonil vastata. Jaamast sõidab Betty Kuuskemaa kobe külla „Estonia“ perre. „Küllap kõigest räägin veel pikemalt, kuid juba täna õhtul lähen radiosse, et öelda tere kogu eesti rahvale ja kutsuda tagasi Eestisse kõiki neid, kes seni pole veel pöördunud tagasi kodumaale.“

Steen H. Heijermansi draamast „Lootus õnnistusele“

Lahkusin õhtult tundmusega, et kui noored oma ülesannet ka edaspidi võtavad tõsiselt, siis saame head näitlejate juurdekasvu.

B. K.-P.

VABARIIKLIKULT KUNSTIDEKAADILT

Sümfooniakontserdid

Heino Elleri „Pidulik avamäng“ on pühendatud „Estonia“ kontsertsaali taasavamisele ja on kirjutatud autorile omase kompositsioonitehnilise oskusega. Teos on oma kontseptsioonilt lihtne ja sirgjooneline, teose temaatiline materjal on selge, ülesehitus ja arendamine loogiline. Rahvamuusika intonatsiooniliste elementide kasutamine annab avamängule vastava koloriidi, mažoorhelistikkude prevaleerimine ja massiivne orkestratsioon määratlevad selle teose meeleolu, kuigi kohati tundus, et orkestratsiooni vahendid ei olnud alati küllalt veenvalt ja säravalt kasutatud. Siin langeb võib-olla ka teatav süü dirigendi tõlgitsemislaadile, kes ei suutnud teost esitada mõjuva monoliitsuse ja endastmõistetava voolavusega. Veidi eksitavalt mõjusid liigselt allakriipsutatud üksikud tõusud, sagedased suured crescendo.

Artur Kapi 2. sümfoonia h-moll on meie vanameistri tüsedamaid, sisukamaid ja muusikatihedamaid teoseid üldse. See neljaosaline sümfoonia on tervikuna erakordselt orgaaniline ja sisaldab igas osas väga palju head muusikat. Nii oma temaatiliste komponentide kui ka nende suurejooneliselt sümfooniliselt arendamiselt kuulub see sümfoonia kõige väärtuslikuma hulka Eesti heliloomingusse. Selles meisterlikus teoses on kasutatud väga omapärase, kuid arusaadava muusikalises keeles kõik need vahendid ja võimalused, mis teevad sümfoonilise muusika köitvaks, nauditavaks ja haaravaks. A. Kapi fantaasiarikkus, tehniline ja polüfooniline meisterlikkus on innustanud teda leidma uusi vormivahendeid oma ideede teostamiseks. Teose kontseptsioon, teose teema ja selle põhiidee on selgelt muusikaliselt joonistatud: süngetest raskustest, traagilisest meeleolust üle saada ja jõuda helge tulevikku poole. Sümfoonia esimeses (ja teises) osas domineerib minoorne, sünged, rusutud meeleolu. Olgu et võitlus algab juba esimese osa läbitöötuses, olgu et teine teema on mažoorne, olgu et „Scherzo“ valitseb mänglev meeleolu, toob alles kolmas jagu — Andante con variazioni — lahendust ja lõplikku vabanemist. Hoolimata sellest, et variatsioonivorm on iseenesest mõningal määral staatile, on A. Kapp suutnud anda selles osas väga palju olulist ja elulist võitluse momendi esiletõstmiseks. Autor kinnitab siin selle sümfoonia põhiidee arendamisel murrangut väga elujätkavalt, resoluutselt ning jõuliselt. Eriti viimane variatsioon — fuuga — oma toreda teemaga, lopsakalt, fuugavormi nõutava reeglipärasusega, kõikide polüfooniliste peensustega ja suurejooneliselt tõusva ülesehitusega kirjutatult tõendab, et tõeline helilooja suudab ka ettemääratud, n. ö. „normeeritud“ vormis saavutada maksimaalselt pinget ja dramaatilist oma ideede läbiviimisel ning arendamisel. Sümfoonia viimases osas, kus on kasutatud motiiv „Üles, üles, hellad vennad“ tunneva juba rõõmu- ja võidutunnete nakkavalt avaldusi täies ulatuses.

Teose ettekande puhul võis jällegi märgata, et vähesed proovidevõimalused ei suutnud teost panna maksma kogu tema suuruses. Orkester mängis üldiselt ladusalt, kuid siin-seal oli libisemisi; variatsioonides, eriti fuugas oli veel ebaselgust nii kontuurides kui ka üksikasjades. Ka rütmis suhtes oleks tahtnud kohati rohkem selgust, reljeefsust ja painduvust.

Avakontsert tuli kordamisele 16. juulil, kus A. Kapi sümfoonia asemel ENSV teeneline kunstnik prof. V. Alumäe esitas orkestri saatel E. Tubina viiulikontserdi d-moll. Andekas helilooja on selle kontserdiga loonud esimese teose selles žanris meie muusikaliteratuuris. Märgime otseskohe, et see teos on kirjutatud väga suure eruditsooniga, suurepärase fantaasiaga, väga värskest, omapäraselt, meisterliku vormitundega. Kontsert koosneb kolmest osast, mis vajaliku kontrastuse juures omavad tihedat orgaanilist sidet. Meisterlikult on kasutatud viimases tokkaatataolis osas teise ja esimese osa temaatilist materjali. Harmoonia leidlikkus, loogilisus, modulatsioonide värskus, meloodiate ja teemade ilu, lihtsus, suurejoonelisus ja nende sümfooniliselt suurepärase arendamine teevad selle teose eriti väärtuslikuks ja nauditavaks. Esmakordsel esitusel mõjus kohati orkestratsioon liiga paksumana. Eriti esimeses osas kattis orkester väga tunduval määral soolopartii olulisi osi. Mõningad ebaolulisemad momendid tulid silmatorkavalt esilepaistele, kus oleks tahtnud kuulda temaatiliselt olulisemat. Teise osa suuremaks puuduseks tuleb lugeda harfi puudumist käesoleval õhtul. Rütmiliselt erksamalt, vahest ka hoogsamalt, oleks tahtnud kuulda viimast osa, eriti orkestri poolt. Siin peab küll, eriti motoorses liikumises, rohkem ja selgemini välja tooma takti esimest lööki. Väga oluline on kuuekaheksandilises liikumises ka neljas kaheksandik! Vladimir Alumäe mängis soolopartiid temale omase tehnilise üleoleku, muusikalise intelligentsi ning tõlgitusliku loogilisusega.

B. L.

A. Kapi kantaadi „Võit“ ettekanne „Estonia“ kontsertsaali avakontserdil

Avati „Estonia“ kontsertsaal

Laupäeval, 13. juulil, toimus taastatud „Estonia“ kontsertsaalis Eesti vabariikliku kunsti- ja kunstilise isetegevuse dekaadi pidulik avamine, millega tähistati ka ühtlasi tähtsat sündmust meie sõjajärgses olukorras — sõjas kannatada saanud „Estonia“ kontsertsaali avamist. Aktusosas avas ENSV Kunstide Valitsuse juhataja ENSV teeneline kirjanik sm. J. Semper, kes oma sõnavõtus kriipsutas alla päeva kultuuri. loolist ja määravat tähtsust Nõukogude Eesti kunsti edasises arengus. EK(b)P KK sekretär sm. E. Päll kriipsutas alla oma peokõnes „Estonia“ teatri ja kontsertsaali osatähtsust meie kultuuri- ja kunstielu kujunemisel pikade aastakümnete vältel ja soovis partei ja valitsuse nimel õnnestumist ja kordaminekut algavale kunstidekaadile, mille kandvam osa toimub asjavalminud uues kunstiteatris. Arvukas kuulajaskond, kelle hulgas oli rohkesti meie ühiskondliku elu silmapaistvaid tegelasi ja kunstirahvast, võitis sm. Pälli kõne vastu kestva kiiduvallandusega. Pidulikule avaaktusele järgnes kontsertosa, milles esinesid ENSV Raadiokomitee sümfooniaorkester Roman Matsovi ja RF naiskoor ning J. Tombi nim. keskkultuurihoone meeskoor prof. Alfred Karindi juhatusel. Solistideks olid RT „Estonia“ ooperisolist Jenni Siimon ja ENSV teeneline kunstnik Martin Taras.

Pühapäeval, 14. juulil, toimus „Estonia“ kontsertsaalis Eesti NSV teeneline kunstnik „Estonia“ ooperisolisti Tiit Kuusiku kontsert, mille esimene osa oli pühendatud klassikalisele muusikale ja teine osa eesti heliloojale.

Teise üritusena kunstidekaadi sarjas toimus pühapäeval eestradikontsert Kadrioru kontsertväljakul. Eestradikontserdil esinesid Eesti NSV teeneline kunstnik A. Arder, RT „Estonia“ solist M. Kodanipork, näitlejad R. Tarmo, V. Panso, H. Vaag, R. Filharmonia solist V. Sapožnin jt. Esmaspäeval, 15. juulil, toimus „Estonia“ kontsertsaalis kontsert eesti heliloojast. Kontserdil olid kaastegevad Eesti NSV teenelised kunstnikud prof. B. Lukk ja A. Klas, „Estonia“ ooperisolist J. Siimon ja Laine Kallak. Teisipäeval, 16. juulil, toimus samas sümfooniakontsert, mille kava oli ühine kontsertsaali avakontserdiga laupäeval.

R. Draamateatris tuli esietendusele Juhan Sütiste ajalooline näidend „Ristikoerad“ Leo Kalmeti lavastuses.

Kesk-nädalal, 17. juulil, oli kontsertsaalis Tallinna isetegevuslike kooride kontsert, kus esinesid ENSV Riikliku Filharmonia naiskoor, Raudteelaste Ametiühingu segakoor ja J. Tombi nim. Keskkultuurihoone meeskoor.

Neljapäeval toimus samas ENSV Riikliku Filharmonia meeskoori kontsert dotsent Jüri Variste juhatusel ja „Estonia“ ooperisolistide M. Kodaniporki ning ENSV teenelise kunstniku M. Tarase kaastegevusel. Reedel oli kontsertsaalis ENSV R. Filharmonia puhkpilliorkestri kontsert, mida juhatas L. Vigla.

17. ja 18. juulil toimusid Riiklikus Draamateatris RT „Vanemuise“ küllalisetendused, kus esitati Stalini preemia laureaadid Sergei Prokofjevi ballett „Romeo ja Julia“, William Shakespeari samanimelise teose järelle. Lavastajateks olid Ida Urbel ja Udo Välgand. Teise küllalisetenduseks anti R. Benatzky operett „Kolm muskettäri“ ENSV teenelise kunstniku Kaarel Irdi lavastuses. 19. juulil tuli ballett „Romeo ja Julia“ kordamisel.

RT „Estonia“ tuli 19. juulil esietendusele G. Ernesaksa ja J. Sütiste 3-vaatuseline ooper. „Pühajärvi“, mis käsitleb Pühajärve talupoegade ülestõusu 1941. a.

Nädala teisel poolel toimusid samaaegselt R. Noorsooteatris kunsti- ja kunstilise isetegevuse dekaadi isetegevuslike valiknäiteringide etendused.

Tiit Kuusiku kontsert

Pühapäeval, 14. juulil, andis uues „Estonia“ kontsertsaalis iseseisva kontserdi bariton Tiit Kuusik.

Kava esimene osa koosnes klassikalisest muusikast, kuna teine osa oli täiesti pühendatud eesti autoritele.

Kontsert hõlmas iseloomult erinevate heliloojate loomingut, nõudes nende spetsiifiliste omaduste väljatoomiseks süvenud ja teadlikku ettekannet. Tiit Kuusik tuli sellega hiilgavalt toime. Ta saavutas võrdset nii Mozarti kerguse, Schuberti lüürika, Tšaikovski tundeülluse kui ka Mussorgski dramatismi. Kuid ka Vedrot ning Saari, Ernesaksa ja A. Kapi esitati neid mõistva erineva tundelaadiga.

Oma võimete kulminatsiooni saavutas Tiit Kuusik siiski dramaatilises teoses, kus ta hääle võimsus ning ulatus pääsesid täiesti maksvusele. Nii kujunes suuremaks elamuselise Boris monoloog Mussorgski ooperist „Boris Godunov“.

Head pianissimot demonstreeris ta Schuberti laulus „Vetevood“ ning suurt kergust hääle valitsemisel Figaro kavatiniis Mozarti ooperist „Figaro pulm“. Tiit Kuusik ei ole ainult meie parim, vaid ka kogu Nõukogude Liidu parimaid baritone. Meie elame kaasa tema üha kasvavale kuulsusele, tunnustame tema hiilgavat häälematerjali, head kooli ning tehnikat ja süvenenud ettekanneviisi, kuid meie ei või rahule jääda tema diktsiooniga. Tema fileerimisvõime on eeskujulik, ta omab head hingamistehnikat, suurt ulatust ning suurepäraseid resonatoreid, kuid tal jääb puudu artikultatsiooni organite tööst! Käesoleval kontserdil küsis minu lihtsameelne naaber pärast mõningaid laule: „Vabandage, mis keeles ta laulab?“ Asi ei ole mudugi nii drastiline, kuid peame siiski nentima, et Tiit Kuusik hääldab liiga kergelt konsonante, eriti kaheksandikke, ja ei vokaalide erinevused kipuvad kaduma. Võrreldes eriti „u-d“ ja „o-d“!

On soovitatav, et laulja sellest küljest allutaks enda karmile enesekriitikale, et ta analüüsiks, milles peitub viga, ja asuks siis selle ravimisega.

Et Tiit Kuusik sellest lingast oma suurepäraseks talendiks vabaneb, on kindel, sest kellele on palju antud, sellelt ka palju nõutakse.

Kõik see aga ei takistanud kontserdi mõõdustat suure eduga. Aplausid olid südamlukud ja kauakeskivad. Lauljale anti lilli. Nõuti lisapalu. Lauljat toetas viimistletud kaasmänguga prof. B. Lukk.

A. V.

Kontsert eesti helitöödest

Kunstidekaadi sarjas ettenähtud kamermuusikaõhtu asendati Riikliku Filharmonia kontserdiga eesti helitööst, kuna varemkoostatud kavast langesid ära tehnilistel põhjustel keelpillikvarteti ja seksteti esinemine.

Kontserdi avanumbriina valmistas meeldiva üllatuse noor pianist Laine Kallak, kes suure tehnilise küpsuse ja sisuka mänguga esitas Eugen Kapi sonatiini G-duur. Laine Kallak, kes oma seniste esinemistega on jättnud alati tulli ja rohke teade omadustega pianisti mulje, näitas ka seekord oma interpreetimaadusi selle parimast küljest. Nõrke löök, mille eriregistreist domineerib küll mahe-dam mezzokarakter, küllaldane tehniline väledus, omadus lõpuni läheneda igale teosele selle sügavaima sisu lahtimõistamiseks, ja silmapaistev muusikaalsus — need on Laine Kallaku kui interpreedi väärtuslikud omadused, mis teda kindlalt asetavad meie nooremate pianistide esiritta.

Seda kinnitas ka seekordne esinemine.

Varjundirikas löök ja selge ning sujuv fraseerimine aitasid pianisti kunstiliste kavatsuste teokssaamisele igakülgselt kaasa. Jääb vaid lootat, et Laine Kallakut sügisel algaval hooajal senisest tihedamini võime kuulda kontsertlaval.

Järgnevalt esitas RT „Estonia“ ooperisolist Jenni Siimon rea Lydia Austeri ja vanameister Mart Saare soololaule.

Kui esinemise avalauludes oli märgata veel solisti n. ö. kohanemist (kava muudatusest tingituna tuli lauljal nähtavasti astuda lavale „käigu pealt“), siis ülejäänud laulud esitati juba täielikus kontserdi-meelolus.

J. Siimoni täiskõlaline alt, mille omaduseks on ühtlasi eriregistreid ja tämbriine mahlakus, kõlas ka vastvalminud kontsertsaalis soodsalt ja sisukalt, olgu et paiguti oli tunda pisut tagasihoidlikku kandvust. (Loodetavasti olenes see lauljajari meeleolu dispoositsioonist, kuna la-valeruttamine ilma „hingatõmbamiseta“ avaldas kahtlemata oma mõju.) Tõlgituslikult jäi seetõttu ka ümetuks L. Austeri

lauludest esimene: „Hällilaul“, mis nõud-nuks eeskätt rahulikkust ja väljapeetud toon-iandmist. Teine L. Austeri laul „Ei tohi koju minna“, mille algmaterjaliks heliloo-ja on kasutanud rahvatooni karjaseviisi, tundus kompositsioonilt pisut pikana, mis-tõttu värsseide erimeeleolude karakter-teem allakriipsutamise aidanuks siin laulu üldisele soodsamale mõjulepääsule tunduvalt kaasa.

Kahast viikaloomulise rahvalaulu töötlusest jäi meelde eriti „Jaan läheb jaanitulele“, mis nii ülesehituselt kui ka esituselt oli kõigiti tubli. Selle kõrval kannatas „Süda tuskub“ pisut sisseastu-miste ebakindluse all ega omanud seetõttu vajalikku hoogu ja reipust.

Mainimist väärib solisti tähelepanu omistamine loomulikule diktsioonile, mis aitas kuulajail vaevata aru saada laulda-vast ja süvendas sidet kuulajate ja laulja vahel.

(Järg 8. lk.)

P. Karindi kantaat „Võit“

„Estonia“ kontsertsaali avamisel toimunud kontserdil tuli esiettekandele Alfred Karindi kantaat „Võit“, mis on helilooja poolt pühendatud meie nõukogude rahvaste võidule fašismi üle, ent ühtlasi on pühendatud ka kontsertsaali taasavamise pidulikule sündmusele.

Kantaat on kirjutatud Mart Rana luuletekstile ja temast leitud rakendamist solistid, segakoor (nais- ja meeskoor) ning sümfooniaorkester.

Kuna A. Karindi on helilooja, kes meisterlikult valitseb kooriloomingut, olid kantaadi vokaalansambillised partiid kirjutatud suure laduse ja siledusega. Ka orkestratsioon, mis ei pretendeeri küll erilisele uudsusel, oli kõigiti läbimõeldud ja selge, kusjuures nii solistid kui koorid said orkestrilt vajalikku toetust oma osa esitamisel.

Kui võrrelda kantaadi üksikosi omavahel nende sisukuses ja teostuses, siis olid kahtlemata kõige enam oma kohal ava- ja lõpukoord. Siin oli uljast ja rõõmsamat joont rohkem kui kuski teises osas. Olgu et see rõõm oli rohkem pateetiline ja selles jäi puudu sündamast tulevast siirusest, oli siin siiski seda, mida tunneb võitleja tulles tagasi „teekonnalt kaugel, käes lilled ja relv üle piha; rahu südames, rõõm üle laugete, ei enam surma ei viha“. Sellele järgnenud isa laul „Tere tulemast, poeg, kes sa võidu töid“, annab kaasa oodanud vanemate rõõmu kohatamisest pojaga, kes „loi puruks orjusse piiranud vööd“. See osa tundub olevat asjatult viidud pidevalt nii kõrgele asendisse, nagu seda kuulsime. Seetõttu kaotab kulminatsioon selles aarias oma mõju, ja kogu laul jääb kuidagi väljapigistatuks, kusjuures orkestris siin solistide vähe tuge pakub, püüdes niisendit kui dünaamiliselt keskmises registris.

ENSV teeneline kunstnik Martin Taras esitas kõrge partii avakontserdil tehniliselt kordaläinult (välja arvatud, oli õigus so kilt ja so saul) ja elamuslikult, kuid liialt üles viidud soolomeloodia ei saavutanud vajalikku tõusu ja pinget.

Järgneva meeskoori orkestri sissejuhatus ja kooris endaski oli tunda rohkem eksotikast (ostinad bassides ja meloodiline materjal) kui eestlikku kargust, mis sobinuks kindlasti paremini kojujõudnud rahvuslike võitlejate-võitjate kujutamises helikeeles. Tundus, et helilooja siin oli lasknud ennast veeldada rohkem vormilisest võitest, järele kaalumata lõpuni tekstis peituvat suurt mehisust ja raskust, mida ei peegeldanud tantsulikul kerged pöhrilõimid.

Osa lõpus rakendatud a capella naiskoor oli hea ja sellest kasvav osa finaali mõjuv.

Ena laul „Mis ootan, miks seisan siin teel mina, eideke, kepi toel“ — on teksti autoril mõeldud pildina emast-kangelasest, kes võites oma valu ja leina, kuna ta poeg on lahingus langenud, tuleb tervitama poja lahingukaas-lasi, jättes kõrvale kõikide võidu-tunnete ees oma valu.

Teksti käsitletuses on selles aarias aga peaarõhk heliloojal asetatud ema isiklikele tunnetele, mistõttu muusikas saame emast teise pildi. Rohke teksti kordamine just selle minoorsemas osas jätab kuidagi varju ka leinavat ema valutava ja kinnitava võitumunde.

Osa mõjulepääsaks aitaks kaasa ka selle lühendamine, kuna praegu tundub nii mõndagi venitatut. Solist Jenni Siimon esitas oma osa läbituntult ja ilmekalt.

Lõpukoort oli täiesti omal kohal Sama rõõmus ja särav meeleolu, mis valitses avakooris, on siin rakendatud uute sõnadega: „Meie isade vandes ju ammuses on öeldud: kord võit meile koidab?“ Hea oli ka traditsiooniline lõpufuuga oma reipa toemaga, mis areneb kantaadi lõpul võimsaks tutiks.

Võrreldes teksti kordavat kasutamist tekib mõte, et helilooja võinuks kasutada just n. ö. mažoorsete teksti-osa kordamist (näiteks lõpu kaks stroofi), mis andnuks teosele veel jõulisema ja säravama liime. Seetõttu tundus finaali, arvestades kogu teose ulatust, pisut lihtsana ja viimistletuna (võrreldes kas või näiteks E. Kapi ooperi „Tasuleegid“ finaaliaga).

Olgu et siin on loetletud mõningad mõtted, mis tundusid teose üksikute puudustena, oli üldmulje kantaadi ette-kandest hea, ja nii autor, kes toimis ka dirigendina, kui solistid ja koorid-orkester said hea vastuvõtu osalisteks.

Aasta-kokkuvõtte heliloomingu osas

Kui 1944/45. aasta kandis endas veel sõjajärgse aja vahetuid mõjusid, mis ei lübanud meie heliloomingu võtta kohe rahulolevat ulatust, siis 1945/46. aasta on selles suhtes tühiksammuks lähemale sisukale ja mitmekülgsele loominguale muusika kõigil aladel.

Töö tagajärjedest kõnelevad faktid: üks ooper, kaks sümfooniat, kantaat, ooperett, klaverikontsert, kammermuusikat ja ennekõike arvukalt koorilaule.

See kogukas teoste hulk annab tunnistust äärmiselt viljakast tööperioodist, mille sihi on andnud nõukoguliku heliloomingu. Selle sihi taotlemisel on saavutatud suur samm edasi tööparanduses ja realismis, vältides loominguilisi kallakuid, mis loomingu mõtteks peavad ainult püüdumist vormi taotlemisega ega hõivitu teose ideest ja selle progressiivsusest.

Suurvormidest kogeme G. Enesaksas ooperis „Pühajärvi“ selgelt sügavalt progressiivse ja tööparandava loomingu. Muusika sisukus, karakteristlikkus ja vormilise ülesehituse ulatuslikkus — kõik need asjaolud annavad ooperile suure sisulise kaalu ja käsitlusala reetluse.

Samuti on sügavalt progressiivset

tundeist ja optimismist kantud Artur Kapi II sümfoonia. Villem Kapi avasümfoonia, mis oma käsitluslaadi karge isikupärasuse juures sisaldab rikkalikult üldnimikke ideid, tõendab helilooja asumist oma avateosega kindlale ja väärtuslikule sisukusele.

Koorilaulude loomingu on olnud väga rohke, sest heliloojad võtsid tõsiselt otust: anda XII üldlaulupeoks maksimaalselt uut nõukoguliku repertuaari. Tänavune vabariiklik laulupea tõendab, et nii mõnigi kavvaõetud uudislaul on muutunud kiirelt populaarseks — nagu T. Vettiku „Noorte laul“, „Laul helise“, A. Karindi „Kodumaa kevad“ jt.

Püüde anda edasi tundeid ja elamusi, mis tekitas meis võit, kandis ka A. Karindit, kelle kantaat „Võit“ on esimeseks teoseks selles žanris vabastatud Nõukogude Eestis.

Unustuse ei ole jäänud ka kammermuusika ala, kus väärib eeskätt mainimist Evald Braueri loomingu, kelle puhkpillisektsiooni teised teosed tõendavad helilooja silmapaistvat talenti ja loominguilist viljakust.

Käesoleva aasta tulemuste hulka võib lugeda ka meie esimest nõukoguliku

operetti, mille noored autorid julgelt taotlevad ka selle žanri rikastamist.

Kokku võttes mõeldud aasta loominguilisi saavutusi võib märkida loomingu alade avardumist ja erivanade sisulist süvenemist. Arusaamine elu tööparandava kujutamise vajalikkusest oma loomingu, nõukogude inimese kanglaslikkuse ja patriotism — need on tegurid, mis on tunduvalt lähedasemaks saanud selle töö-aastaga.

Märkimisväärseks sündmuseks oli heliloojate vabariiklik konverents, kus esile tõsteti senise töö tulemusi kui ka puudusi.

Seniste loominguiliste kogemuste pidev täiendamine ja erialaste teadmiste — eeskätt poliitiliste — suurendamine on eelduseks iga järgneva teose sisulisele, ideelisele kui ka käsitluse meisterlikkuse võimsale kasvule.

Heliloojate konverentsi resolutsioon, milles lühisõnaliselt on kokku võetud viie aasta töökaava, jääb suunavaks teguriks meie heliloojate nende edaspidiste uute loominguiliste võitude saavutamisel.

H. KÖRVITS,
ENHL sekretär-referent

Steen J. Sütiste näidendist „Ristikoerad“ R. Draamateatris. Pildil vasakul: Lembitu (Arno Suurorg), Ülle (Lisl Lindan) ja Helike (M. Orgussaar)

Moskva, Kreml

Seltsimees Stalinile

Kallis seltsimees Stalin!

Meie, Nõukogude Eesti heliloojad ja muusika alal töötajad, olles kokku tulnud oma esimesele vabariiklikule loominguilisele nõupidamisele, saadame Teile, meie hiilgavate võitude loojale, meie juhile ja õpetajale, oma palavamad tervitused.

Olles piirilt andunud Lenini-Stalini parteile, saame kommunismi ehitajate avangardiks, ja lubame töötada visalt ja ennastalgavalt Nõukogude Eesti muusika kujundamisel, anname kõik oma jõu meie Nõukogude riigi töötava rahva teenimiseks ja uue stalinliku viisastaku kiiremaks teostamiseks.

Meie loomingu peab olema meie töötajale ergutavaks jõuks ja uute silptide näitajaks suure kommunismi ülesehitavas töös, mis toimub juba meie suurel ja võimsal maal. Selleks peame meie intensiivselt täiendama oma teadmisi marksismi-leninismi ja ideelis-kunstilise taseme tõstmise alal. Alles nõukogude võimu ajal, alates ajast, kui Eesti astus täisõigusliku liikmena Nõukogude Sotsialistlike Vabariikide Liitu, algas Eesti NSV-s kõigi rahvamajandusharude toimuline tõus, teaduse, kultuuri ja kunsti tõeline õitseng.

Ainult võimsa Nõukogude Liidu rahvaste sõbralikus peres on eesti rahvale kindlustatud õige rahvusliku nõukogude omariikluse, rahvamajanduse ja kultuuri õitseng.

Meie tunnustame, et meie töös on veel palju puudusi, teame, et ees on veel palju raskusi. Töötame Teile, seltsimees Stalin, et likvideerime need puudused igapäevases loovas töös ja ületame bolševistliku visadusega kõik raskused.

Elagu Nõukogude maa kultuuri võimsa ülesehituse!
Elagu Lenini-Stalini partei, kes juhib nõukogude rahvast võidult võidule!

Elagu meie töö ja loomingu vaimustaja, meie juht ja õpetaja suur Stalin!

EESTI NÕUKOGUDE HELILOOJATE LIIT

„Ristikoerad“ R. Draamateatris

Esietendus 16. juulil

Kui Juhan Sütiste läinud aastal kõigile ootamatult täies töömehe-eas suri, jättis ta meile järele oma viimse suurema käsikirjana ajaloolisel ainel kirjutatud näidendi „Ristikoerad“. See käsikirja ei olnud täiesti valmis, selle lõpposas jäi mõndagi viimistlemata, mille teostasid teised, ja nüüd kanti näidend R. Draamateatris ette Leo Kalmeti lavastuses ja Joh. Kaljola näitejuhtimisel. Dekoratsioonid ja kostüümid kavandid olid Päären Raudveelt. Muusikaga täiendas näidendit Evald Brauer.

Juhan Sütiste viib meid selles näidendis tagasi eesti muistsete vabadusvõitluste juurde saksa raudrüütlitega 18. sajandil. Ta ei haara siin laialt, ta piirdub väikese osaga sellest heitlusest a. 1217 varasusest kuni Madisepäeva lahinguni 21. sept. samal aastal. See lühike järk oli aga olulisemaid ja otsustavamaid kogu sellel võitluses. Ajaloost teame, et vastane oli mobiliseerunud kõik jõud: ta pani Lembitu vastu võitlusele ligi 20 000 meest. Neid vägesid juhtis tolle aja silmapaistev sõjamees — taani kuninga õepeer krahv Albert von Lauenburg. See näitab, kui raskeks peeti tollal korraldust eestlastega, eriti nende vanema Lembituga. Ei eksinud vist saksa ajaloolane Leop. Ranke, kui ta väitis, et „ilma Taani abita poleks sakslased eestlastest jagu saanud“.

Vaatamata lahingu kaotamisele ja Lembitu langemisele selles lahingus, ei kapituldeerunud veel eesti maa, vaid Lembitu vend Unepäev pakkus vastastele rahu ja see võeti vastu.

Need ajaloolised andmed on „Ristikoerte“ kirjutamisel aluseks võetud. Neile andmelle lisandub too inimkonnale omane hingeline hoiak, mis kauge mineviku suursõjast — õnnelikud või õnnetud — kujundab müüdi, pühaks mälestuseks kui jõuallikaks oleviku edasiviimisele tuleviku poole. Kui Lembitu ajalooline isik on võrdlemisi selgusetu, siis kui müütiline kuju on ta seda suurem: ta on meie rahva vabadusvõitluse võrdkujuks.

Seepärast võtab endale iga kirjanik väga raske ülesande meie kõikide ees, kui ta asub kujutama Lembituga seoses olevaid küsimusi. Sest see küsimus elab meis kõigis õilsamana just nii, nagu meie igaüks ise seda kallis olemine kujundanud. Kui Anatole France väidab, et teoste lugejad ei saa kunagi täit ettekujutust kirjaniku poolt pakutavast nägemusest (sõnad on napid selle edasiandmiseks), vaid asendavad selle omaenda nägemusega, siis kõige rohkem on see

välde maksev küll müütiliste kujude puhul.

Ka Juhan Sütiste võttis endale raske ülesande, kui asus „Ristikoerte“ kirjutamisele. Teda ei vaevanud mitte see, et ta ei tuleks valmis näidend selle osaga, kus annab pildi sakslasist-vallutajate rõõvimiskirest, jultumusest vagatseva ristimärgi all, reetlikkusest, kahekeelsusest jms. Ta oli mures (kui vahest juhtus sellest napsionalselt rääkima), et kuidas suudab ta anda väärka kuju võitlevast Lembitust, keda Läti Hendrik nimetas Vytamas'eks — Võidumeheks ja kes oma võitluses vaenlasele muud ei saanud vastu panna kui oma rahva eluõiguse, kuna vaenlased tungisid peale arenenuma tehrika künnilise realiteediga. Sütiste leidis, et ta peab suutma Lembitu kujusse kokku võtta kaks põhiomadust: esiteks selget pilku ja avarat arusaamist muutuvatest asjaoludest üldse ja eriti vaenlaste kangekaelsetest kavatsustest ning teisels võitlusemehe südant ja mõtet, mille järele võitlema peab ka allaajäämise juhul, teadmises, et ainult võitlejad võivad tulevikuks kord uuesti ajada rahvana selja sirgu. Ainult sel kujul saab Lembitu olla rahva eluõiguse ja sidemetunnistuse kohaotsaks. Sütistele oli selge vee' seegi, et ta selle põhiheli tugevdamiseks näidendisse peab tooma kaaluvaid kõrvalkujusid, kes ei tegele niivõrd aktiivsete sõjameestena kui vaimsete nähtuste jälgijana, sõidamehile kuulutajana. See moment on „Ristikoertes“ väga reljeefselt esile toodud Lembitu poja Ihameele ja Kaupo tütre Mare kaudu. Sakslaste juures vangis olles on Lembitu pojast kasvatatud munk ja oma rahva vaenlane, kuid ta vabaneb sellest painavast kasvatusest ja asub oma rahva poolele, tundes ära vaenlaste üla salakavahuse. Lühivaste ristitud vürsti Kaupo tütar Mare põgeneb isakodust Lembitu juurde, sest ta ei taha isa nõrkust ja vaenlaste kavatsusi.

Ei ole veel võimalust olnud hoolikamalt tutvuda näidendi teksti nüanssidega, aga teatris esietendusel olles jäl mulje, et Sütiste üsna kordaläinult ja kujukalt toime on tulnud ette võetud ülesandega. Kahtlemata pole paljud pildid (8 pilti) kõige õnnelikum tee draamatilise pinget hoidmiseks. Mõndagi valikut laiali, kuid üksikud pildid on kohati tugevasti elamuärkjad. Pole võimalust ära märkida, kus ja kui palju on sõnastust nende poolt, kes viimistled autoril pooleli jäänud näidendi osad. Tundus aga siiski, et sõnastuse stiilis ilmes miimes kohas erinevusi. Sütistele on omane teatav poeetiline lausevärv, piltlikkus, õnne mahakus, sekka sisukas lakoonilisus, leidus aga kohiti, mis kõlasid proosaliselt, mis ei harmoneerinud ajastu ja miljöoga.

Kui vaadelda käesolevat Leo Kalmeti poolt antud lavastust, siis tekib tunnus, et see pole müüdi koostöös sellega, mis Sütiste teost kõige rohkem iseloomustab. Ses lavastuses ei lähtunud niivõrd tahtest sisemiseks mänguks, kui-võrd teatraliseks väliseks esinemiseks. Tõsi küll müütiliselt elu ja kujusid ei saagi esile tuua hoopis ilma teatralisusest (ei olegi olemas teatrit ilma teatava teatralisusest), ilma paatosliku ülevusest suurkujudes jne. Jäl aga mulje, et siin lavastus muutus tükkat ooperlikeks suurposside seadmiseks vanemas väljandes, et välise poosi teatralne ülevus varjutas kahjustavalt sisemiste elamuste esiletõstmist. Kuid viimane peaks olema tähtsam neile teatritükkidele, kes ei ala kaasa silmadega, vaid mõtete ja südamega.

Siin ei saa peatuda kõigi kujude juures, kuid Lembitu tõlgendamises oli see väga ilme ja sellel on suur tähtsus. Arno Suurorg andis otse majesteetliku välise kuju Lembitust. See kuju vallutas tähelepanu, selles avaldusid jooned,

mis teistest tunduvad väärrikamalna, aga Suurorg jättis seejuures unarusse selle sisemise hingelise elevuse varjundid ja värvid, mis seest juhtides ja seest mõjutades võimaldavad sääraste kujude sünni. Raske on ütelda, palju sellest puudusest olenes näitlejast endast, kuid lavastaja üldises kallakus oli kõigjal väline efektiivsus seevõrra ülekaalus, et vist näitlejal ega ka publikul polnud mahti silmamõjudest lahti saada sisetunnete kasuks. Teatris pole tarvis täpselt ajaloolist tõde, kuid minu arusaama järgi pole siiski tarvis Lembitut esineda nii kodus kui ka lahingus sellises valges kuningate või rüütlite rüüs, mis otse tingib teatris iidsest ajast tuntud õukondlase poseerivad seisakud ja pikadasi etikeitlusi astumisi. Ärgem ütlemek, et see polnud ilus, kuid see ilu vähendas vajalikkust maarahva suurvanema (tööparandava) kütkestavat elulisust, seda tõelist väärkust, mille ta on omandanud meie rahva hinges. See välise kuninglikkuse toonitamine on illearune ja meie rahvale võrastav juba ka seepärast, et müüti Lembitust meie kujutlusis ei näe teda niivõrd võraste vürstikodade eeskujul purpuris või valges villases mantlis kuningana kuivõrd rahva keskel kasvunud jõulise rahvavanemana.

Teatralisuse efektiivsus andis end ületoonitult tunda eriti ka näidendil lõpus, kus pilt Lembitu pojaga kõrgel kivil mõjus kui endistel aegadel harrastatud „elav pilt“ ilma seesmiselt venetada. Hoopis mõistetavalt-usutavamalt mõjusid reaalsed kujudega steenid vaenlaste leeris Kaupo kui kõhkleja „vanaaegne kvistling“ võimumeeste peos ja võimumeeste tõugata esimes A. Hõimre tõlgendusel küllalduki oma ülesande kohaselt ja Albert (O. Põlle), Folkvin (Ed. Tinn), Bernhard (E. Nõmberg), Alobrand (V. Panso), Hendrik (V. Alev) andis reaalselt elulisi kujusid kõigi oma õelate, kavalete ja ka paremate inimlike (Hendrik) omadustega.

Kui Lembitu poeg Ihameel esmakordselt tuli mungana lavale, ei avaldunud ta ilmes ja ilalpidamises seevõrd usuilist andumust (mis oli vajalik) kuivõrd midagi kobavat, pimedat. Ta ärkamine uneks inimeseks isakodus oli märgilt juba hoopis meeldivam (mängis O. Tinn).

Unepäeva, Lembitu venna osa andis veenvalt edasi Kaarli Aluoja. Vist tuleb näidendi puuduseks pidada see pärastine ähmane moment, kuidas see rikaste kihi esindaja lõppeks siiski astus võitlejate ridadesse.

Sümpaatsed ja hingestatud kujud salme Lisl Lindault Lo Tuult ja M. Orgussaart Lembitu kodu naistest. Erna Korjus Kaupo tütre Mare osas suutis oma siirusega veenda, miks ta Kaupo asemel eelistas Lembitut. Ka mitmed vanemad (Jüro, Malmsten, R. Klink), malevajuhid (R. Ratassepp, A. Rebane), ja Nogardi saadik (H. Vaag) tähtsid rahuldavalt oma ülesande. Meeldivat elutarkust ja rahu väljendas J. Kaljola isa Niilo osas.

Suurt vaeva ja häid tagajärgi nägime Päären Raudveed osutava oma dekoratsioonidega.

Üht asja tahaks veel puudutada, nimelt seda, kas on õige ja otstarbekohane näidendeid täiendada muusikaga? Kui muusika on mõeldud näidendi meeleolude täiendamiseks, siis ometi tuleb ta vaid väga harva heaks lisaks, enamasti aga tundub asjatuna, sageli koguni takistajana nende meeleolude arengule. Ka väga hea muusika sageli vaid eksitab, tükeldab jälgimist, häirib. Ka nüüd oli nii: Ev. Braueri muusika oli isendast meeldiv, kuid ometi see rohkem häiris, kui aitas kaasa näidendi nautimisele.

Üldmulje: publik võttis näidendi vastu harukordse soojusega. Arvamus: see näidend jääb kauaks repertuaari.

Rasmus Kangro-Pool

J. Sütiste näidendist „Ristikoerad“ R. Draamateatris. Lembitu (A. Suurorg)

Eesti Nõukogude Heliloojate konverents

Möödunud laupäeval, 13-ndal juulil, toimus Heliloojate Liidu ruumes esimene heliloojate konverents, millest võtsid osa heliloojad üle vabariigi.

Konverentsi avas ENHL esimees Stalini preemia laureaat, ENSV teeneline kunstitegelane Eugen Kapp, kes oma järgnevas pikemas ettekandes puudutas heliloojate ülesandeid seoses alanud uue stalinliku viie aasta plaaniga. Kõneleja peatus pikemalt puudustes juures heliloojate senises töös, kriipsutades eriti alla ENHL kuuluvate muusikateadlaste-kriitikute vähest tööd nõukoguliku, professionaalse muusikakriitika väljakujundamisel. Samuti käsitles E. Kapp oma ettekandes heliloomingu üksikute žanride igakülgse väljaarendamise vajadust, kus muu kõrval ei tohi unustada ka nõukoguliku kergema muusika ala. Edasi märkis kõneleja raskusi, mis valitsevad meil dirigentide kaadri alal, kuna hetkel ei ole meil ühtki autoriteetset ja suurte kogemustega dirigenti, kes omalt poolt aitaks kasvatada meil olemasolevat ja uusi kaadreid sel alal. Dirigendi küsimus on aga vahetult seoses uudisloomingu hea ja tulemusterikkaga ettekandmisega. Oma loomingu tööparanduse taotlemine peab kujunema iga nõukogude helilooja sisemiseks käsuks. Tihe kontakt töötajatega, aga ennekõike põhjalik marksismi-leninismi maailmavaate kõigekülgne omandamine — need on eeltingimused, mille-ta ei saa luua progressiivse väärtusega kunstiteost kaasaegses ühiskonnas. E. Kapp kriipsutas erilist alla vajadust omandada lõplikult kõik eeldused, mis heliloojast teeb tegelikult nõukogude helilooja. Alnult tõeliselt nõukogude heliloojainna suudame täita ja lõpule viia heade tulemustega kõik loominguilised kui ka organisatsioonilised ülesanded, mis seisavad ees seoses viie aasta plaani teostamisega.

Ettekandele järgnesid elavad läbirääkimised kooslojate poolt, kes pikemate sõnavõttega esinesid sm-d E. Visnapuu (kriitika olukorrad), prof. H. Eller (dirigentide küsimus), prof. A. Karindi (kooriloomingu propageerimiseks ja kooride töötajate), kusjuures tekitas rohkeid sõnavõtte professionaalsete kooride asutamise küsimus.

Muusikafondi tööst ja lähematest ülesannetest kõneles muusikafondi vabariikliku osakonna direktor sm. A. Stepanov. Peale mitmekülgseid läbirääkimisi võttis konverents vastu järgmise resolutsiooni, mis jääb aluseks loominguilise töö korraldamiseks viie aasta jooksul:

1. Taotleda oma edaspidises loominguilises töös üha kasvavat sisukust ja vormi meisterlikkust.
2. Korraldada tööd ENHL liikmete kasvatamiseks ja nende ideoloogiliseks relvastamiseks marksistlik-leninistliku teooriaga.
3. Võtta aktiivselt osa nõukoguliku muusikakultuuri arendamisest ja propageerimisest laiaide rahvahulkade keskel, eriti muusikalise isetegevuse arendamise alal ja taotleda kooriloomingu levitajale — kooridele — soodsaid töötajadusi.
4. Paremustada omaloomingu levikut laiaides hulkades, töstes eriti esile uudisloomingu selle kõigil aladel.
5. Asutada ENHL juurde järgmised sektsioonid:
 - a) instrumentaalmuusika sektsioon,
 - b) vokaalmuusika sektsioon,
 - c) muusikateadlaste ja -kriitikute sektsioon.
6. Kohustada ENHL liikmeid kõikide konverentsi poolt vastuvõetud otsuste täitmiseks täie aktiivsusega osa võtta Liidu üritustest.

Resolutsiooni vastuvõtmise järele saatsid konverentsi liikmed üksmeelselt tervituse meie rahva parimale sõbrale, nõukogude rahvaste juhile, Generalissimus Stalinile ja Üleliidulisele Heliloojate Liidu juhatajale.

Konverentsile järgnenud Heliloojate Liidu peakoosolekul toimus uue juhataja valimine. Uude juhatusse valiti järgmised heliloojad: Eugen Kapp, Heino Eller, Gustav Enesaks, Alfred Karindi, Lydia Auster, Edgar Arro ja Harri Körvits.

Revisjonikomisjoni: Riho Päts, Eduard Visnapuu ja Villem Reiman.

VABARIIKLIKULT KUNSTIDEK AADILT

Tallinna isetegevuslike kooride kontsert

Kolmapäeval, 17. juulil, dekaadi sarjas toimunud kooride kontserdil esines kolm meie parimat isetegevuslikku laulukoori: Riikliku Filharmonia naiskoor ja Jaan Tombi nim. Keskkultuurikoosmeeskoor prof. A. Karindi juhtimisel ning Raudteelaste Ametiühingu Tallinna Kultuuriklubi („Raudami“) segakoor K. Leinuse juhatusel.

Kui eelmisel kunstilise isetegevuse vabariiklikul ülevaatusel formaalsetel põhjustel ei lastud RF naiskooril ja segakooril osa võtta ülevaatest, siis näib, et tänava on saanud selgeks nende kooride töö laad ja olukord ning on tunnustatud nende isetegevuslik karakter. See asjaolu võimaldab neil kooridel osa võtta arvatavasti ka sügisel toimuvast järjekordsest ülevaatest ringist.

RF naiskoor, kes enam kui kümne aasta jooksul on viljelema naislaulu, on käesoleval hetkel kahtlemata parimaid naiskoore vabariigis. Kollektiivtunne, kunstiline ja organisatsiooniline dissipliin ning ennekõike vajadus laulda, need on tegurid, mis selle koori on muutnud oma juhtide prof. Ernesaksa (kuni 1941) ja prof. Karindi „kepi all“ tublikuks ja sisukaks kollektiiviks.

Häälterühmade kolajõult on koor enam-vähem tasakaalus, tundub vaid, et koorijuhit peab mõtlema senisest enam uuele järjekorrale eriti sopranite osas, kuna mõningad toonid, eeskätt kõrgeasemised, kipuvad muutuma kõlalt kuivaks ega oma vajalikku pehmust ning paindlikkust. Seetõttu tundub vajalikuks lauljate ridu täiendada eelseisvaks tööaastaks.

Koori tublikus omaduseks on lihtne ja loomulik diktsioon ja puhast intonatsioon, milles on kahtlemata suured teened koorijuhit prof. Karindil, kes on alati olnud nendes küsimustes järjekindlalt taotlev; ja see on tulnud koorile kõigiti kasuks.

Seekordse kavas esitatud lauludest õnnestus kõige rohkem E. Kapi „Mets“, mille harmooniliselt raske keel ei olnud takistuseks vabaks ja sisukaks muusitseerimiseks. Lõpuni viimistletud muljet ei jätanud veel Forsteri ja Rubinsteinil laulud, kus oli tunda nii rütmilist kui ka laululist ebakindlust, mis ei lasknud laule soovivatalt mõjule pääseda. Ka Karindi „Mari“ oleme varem kuulnud hoogsamalt ja jällegi rütmiliselt — kohati isegi intonatsioonilt paremas ettekandes. Seekord „läks koor lahti“ alles lauludes, mida tuli anda arvuka kuulaja

jäskonna nõudmisel terve rida. Siin oli rohkem kunstilist õnnestumist ja laulurõõmu, mis oli vaba sellest pinnapealsusest, mis paiguti esines mõne kavastatud laulu juures.

Nii koorile kui koorijuhile avaldati kuulajate poolt rohket kiitust. Senisest tublisti parema mulje jättis J. Tombi nim. meeskoor. Kas oli selles „süüdi“ esmakordne esinemine äsjaalminud kontsertsaalis või mõni muu põhjus, ent meeste laul oli seekord täielikult nauditav ja tubli.

Kahtlemata oli siingi eeskätt intonatsiooni paigutis ebaühtlusest, vajumist ja mõningaid häältevalitsemise puudujärke, ent üldmulje oli rõõmustav. Koor peaks kindlasti leidma teid, et tihendada üksikute häälterühmade tämbriilist kvaliteeti, kuna olemasolevast materjalist kipub puudu jääma puhta kõlavuse ja häälilise kerguse pidevaks saavutamiseks. See on seda nõutavam, et kooril seisab sügisel ees „loorberite“ kaitsmine vabariiklikul, ja võib-olla ka üleilmailisel kunstilisel isetegevuse ülevaatusel.

Ka meeskooriltki nõuti hulk lisapalu, mis lõpetas Ernesaksa populaarse laulu „Hakkame mehed minema“.

Kontserdi viimase osa äitis „Raudami“ segakoor. Ligi üheksakümne liikmeline segakoor, kelle hääliline kolajõud ja sära on oma olemasolevast materjalist juba varematest aegadest, ilmutas vokaalsest küljest ka nüüdki end kõigiti paremast küljest. Olgu siin okupatsioonist ja mõjutatud meeshaälte kolajõu kahanemist, on siiski säilinud palju sellest, mida varem olime harjunud kuulma sellest koorist.

Koorijuhit K. Leinust, kes tubli organisatorina on suutnud kõigist kooritööd raskendavast tingimusest hoolimata koos hoida lauljate peret, on kahtlemata suured teened koori kõlavuse ja häälilise värske saavutamisel. Mis aga ikkagi veel soovida jätab, see on ta tõlgitsuslik maneer, mis oma pideva venitamise ja ebatäpse sissejuhatamise juures kogu ettekande muudab põhjendamatult tükeldatakse ja ebakindlalt lohisevaks. Kõik laulud, välja arvatud vahest Vettiku „Noorte laul“, kulgesid kuidagi standardse, veniva liikumisega, mida omalt poolt soodustas lauljate kartlik sisseastumine lausele algul, kuna juhi lõõg ei osuta selgelt atakimomenti (kujukaimaks näiteks oli Härma laul „Meil õitsvad“ algus). Ka Sveinikovi

seatud „Seal, kus voolab...“ — ei omanud vajalikku kandvust ja tempolist tihedust, mis selle laulu juures on kõigepealt vajalikud.

Saavutamata jäi kas või seegi väike, kuid väga oluline pisiasi: „Noorte laulu“ iga salmi lõplause rütmiliselt täiesti veatu sisseastumine!

Arvestades koorijuhit suurt rutiini ja tööd, peaksid need puudused olema kõrvaldatavad, kuna säärase koor nagu seda on „Raudami“ peab taotlema ka tõlgitsusliku külje parimat ja eeskujulikku teostust.

Kontsert näitas meie isetegevuslike kooride tublit aset ja tegi kokkuvõtteid moodunud talvel tehtud tööst. Jääb vaid loota, et sügisel algaval tööperioodil kõik jõud koondatakse seni esinenud puuduste kõrvaldamiseks ja uute paremate tulemuste saavutamiseks.

—1

Kontsert eesti helitöödest

(Algus 6. lk.)

Kontserdi osade lõppnumbrina kuulsime klaveriduo — Anna Klas ja ENSV teeneline kunstnik prof. Bruno Lukk — esituses kaks süiti kahele klaverile: E. Tubina „Süiti eesti tantsuviisidest“ ja E. Kapi süiti balletist „Kalevipoeg“.

Nagu oma varemalt esinemisel, tõendas klaveriduo nüüdki oma ansambli kunstilist kõrgetasemelisust. Iga löögivarjundini ja fraasiosani viimistluse ja ühtseks ansambliks kujundatud esitus, tehniline meisterlikkus ja teesklematu muusitseerimiselaad — need olid tegurid, mis muutis kunstnike esinemise meelkõitvaks ja haaravaks.

Selge ja lihtne fraseerimisviis, mis muuhulgas on duo üheks suuremaks vooruseks, ja milles täielikult puudus üleapakkumine või väljamõeldud „originaliteet“, aitas muusikal tunda vahetult kuulajani ja mõjule pääseda.

Vaieldamatult kuuluvad Klas-Lukk parimate interpretide hulka omal alal ja võivad julgelt väita, et nad seda juba tagajärjekalt ongi teinud. Nõukogude Liidu parimate klaveriansamblikega. Ka seekordne esinemine kinnitas meie kunstnike tublit ja kõrge tasemega kunstilist klassi.

Esmaabi

Sanitaarpunkte, kus õnnetusjuhtumite korral antakse esmaabi, on lauluväljakul rohkesti. Need asetsevad telkides, mis paigutatakse mitmele poole üle väljaku.

Transpordikulud

Laulupäeval esinejate raudteesõidupileti hinna tasub 12. üldlaulupeo büroo maakondlike kollektiivide juhatajatele või nende poolt volitatud isikutele kuludokumentide järgi.

Laulupäeva informatsiooni

punkti on 12. üldlaulupeo büroo, mis sel päeval asub lauluväljakul, värvast sisenedes vasakut kärt oleva maja rõdul, tel. 314-84.

Miilitsa organ ja leiubüroo

asuvad sel päeval Narva mnt. 93, näituseväljaku pool värvast.

Laulupäeva juht

Laulupäeva puhul on raamatukauplustes, ajalehekioskites ja lauluväljaku piletikassades müügil brošüür „Laulupäeva juht“, mis sisaldab igakülgselt laulupäeva küsimustega seoses olevat informatsiooni.

Laulupäeva märk

Laulupäeva büroo laskis müügile kunstnik Vaino kavandi järgi valmistatud laulupäeva-märgi, mis on ovaalne pealestantsitud kandle, tammelehtede ja võidutule kujutusega. Märgid on pronksist; laulupäeva tegelased aga saavad hõbedased märgid.

Uus ajakiri „Pilt ja Sõna“

ENSV 6. aastapäevaks ilmub müügile uus pildiajakiri „Pilt ja Sõna“. Ajakiri, mille järele juba pikemat aega tunti lugejaskonna hulgas vajadust, toob rikkalikult pildimaterjali Tallinnast ja Tartust, teistest vennasvabariikidest, maakondlikest laulupäevadest, teatri- ja spordisündmustest.

Ajakiri ilmub kolmevärvil trükkis. Kuna esimese numbril väljaandmine oli seotud võrdlemisi lühikesega tähtajaga, siis on seekordne tekstiosa veel napp, kuid augustikuu „Pilt ja Sõna“ toob seavastu juba rikkalikult kirjutsi ja ilukirjanduslikke palasid Joosep Saadi, Leida Kibuvitsa, Romulus Tiituse, S. Leveni, H. Mikkini, J. Jensen j. s. Samuti toob ajakiri järgmises numbris hulgaliselt pildikroonikat kogu vabariigist ja materjale vennasvabariikidest.

J. TOMBI NIM. KESKKULTUURIHOONE
Pühapäeval, 21. juulil 1946. a.
ENSV 6. aastapäeva tähistamiseks
laste-kontsert
Esinevad J. Tombi nim. Keskkultuurihoonest noorte muusika- ja laulukollektiivid. Juhatajad: P. Põder, H. Pärt ja H. Valdina.
Algus kell 11 hommikul.
Sisepääs tasuta.

Kino

Stseen filmist „Kaugesõidul“

Uusi filme

Eeloleval nädalal tuleb kinoteatris „Heliol“ NSV Liidu Meresõjalaevastiku päeva puhul esietendusele Kiievi filmistudio 1945. a. toodangust kunstiväärtuslikult filmiteos „Kaugesõidul“.

„Kaugesõidul“ on tuntud „Mere juustuste“ autori K. Stanjukovi populaarselt lugude järgi lavastatud, ja siin esinevad üllatavalt juustustest väljavalitud parimad kujud ja episoodid. Kroonlinna sadam 1863. a. Vene korpuse „Vitjaz“ väljub kolme aasta pikkuse laarsete lugude järgi lavastatud, ja siin esinevad üllatavalt juustustest väljavalitud parimad kujud ja episoodid.

Nii väljub „Vitjaz“ merele. Siitpeale arenevad tema reisil seikluslikud sündmused, mis toovad ilmekalt esile purjelaevastikuagsete vene meremeeste elu iseloomustavad nähtused: ühtekuuluvus, ausus, õiglus ja vaprus. Kartusega viibime nendega koos tugevas vihmajärgis ja udus, mis ähvardab ekitada teelt, või kokku põrgata teiste laevadega.

Hirmu ja austusega jälgime nende võitlust halastamatute tuulte ja tormidega, kus laev viskudes sila-sinna, metsikult rappedes kukerpallitaval lainele, kord tõustes kiiresti üles, järgmisel hetkel kukkudes tühjusse, paiskub koha-ta pöörusega vette, nagu tahaks heita eneselt oma käskijad, kuid need püsivad vapralt oma kohtadel, jälgides kapteni ja täites tema käsku.

Uhkusega teeme kaasa „Vitjazi“ sõprusvõitluse prantsuse fregatiga ja sõbraliiku muigega tunneme kaasa vana merekaru, pootsman Dzjuba „raskele kaotusele, kui ta kapteni käsu kohaselt peab loobuma põlises meremeeste kombest, rusikaga kohtumõistmisest. Järgneb veel palju kaasaskisuvaid elamusid, nagu Neptuni pidustus — mereristsed ekvaatorit ületades. kahe noore merekadeti amerika duell j. l. Kui Hongkongis lahku meeskonna poolt armastatud vanemohvitser ja asemele tuleb uus, tundetu ja südametu, pedantseni nõudlik von Berg — ametnik ohvitseri paguneis, kurvastamine ja oleme vihased koos meeskonnaga, kuni kõike mõistev ja isalik kapten ta minema saadab. Kroonlinnast lahkumise esimesel aastapäeval „Vitjaz“ võidab Väikesel ookeanil raskeima tormi ja meeskonnale kujuneb see omamoodi pidulikuks sündmuseks aastapäeva pühitsemisel, mispuhul samaaegselt filmi lõppedes kapten ütleb, et olgu nad mistahes kergeimate või raskemate olukordades, alati tähistab nende teed kuulsus vene meremeeste vaprust ja kangelaslikkusest.

RK „Ilukirjanduse ja Kunsti“ väljaandele on ilmunud:

Johannes Semper. Valik luuletusi. Luuletuskogus on koondatud J. Semperi varem ilmunud seitse luulekogu paremik. Viimasesse süklisse on lisatud ka seni üksikkogudes avaldamata luuletusi. Ilustreerinud Günther Rein-dorff. 286 lk. Hind 20 rbl.

Romain Rolland. Colas Breugnot. Elame veel! Ilustreerinud Viktor Karrus. Tõlkinud Marta Sillaots. 250 lk. Hind 8 rbl.

Nikolai Gogol. Revident. Komöödia viies vaatuses Tõlkinud Albert Üksip. Kaanejoonis Günther Reindorffilt. 128 lehekülge. Hind 5 rbl.

Cyrrillus Kreek. Armastuslaul XIII sajandist. (Viisilooja: Adam de la Hèle 1220—1287.) Kaanejoonis valmistanud Märt Laarmann 8 lk. Hind 6 rbl.

Irma Trupold. Rohelise päikese maa. Lastejutustus. Ilustreerinud Margerete Fuks. 94 lk. Hind 5,50 rbl.

Pioneeride laulud. Eesti ja vene keeles. 32 lk. Hind 1,50 rbl.

RK „Pedagoogilise Kirjanduse“ väljaandele:

Käsigranaadid „RC-42“, „F-1“ ja süütk „UZRG“. Tabel käsigranaatide ja süütki lübilõike piltidega ühes lühikeses kirjeldusega nende lahingomadustega ja kasutamise.

See on lühidalt kokkuvõetult sündmustiku käik.

Filmi „Kaugesõidul“ ei saa võtta seiklusfilmina, kuigi ta oma tegevuselt võiks kuuluda sellesse žanri. Tegelikult on ta mõeldud huvitava filmilooena vene madrustest, kes vapralt ja auga täidavad oma kohust.

Mereromantika ja seikluslikud sündmused on abinõud, et ilmekalt esitada Stanjukovi merejuustuste kasvavat põhiidee — austada inimlikkust ja õiglust. Siin seisib stsenaarist G. Koltumova, lavastaja V. Brauni ja režissöör E. Brjuntšugini ees mitte kerge ülesanne mitmetest Stanjukovi lugudest välja noppida sobivad ja iseseisvad karakterkujud ning iseloomustavad episoodid, et neid ühikes tervikuks, kunstikõrgeks filmilooks liita, mis oma ülesannet täidaks.

Seda on nad ka täiel määral saavutanud. Hästi läbimõeldult on valitud tüübid, kes loomutruult esitavad selleaegseid meremehi, näit. pootsman, vanemadruus jt., samuti on oskuslikult valitud ja koostatud tegevustiku ahel ja üksikud lisaabinõud, näit. koera laevale toomine, mis annab võimaluse tutvustada peategelaste iseloomu.

Mõnikord filmitegelased patustavad kunsti vastu, lavastades lõbusaid ja seikluslikke filme, kus kõik peab olema huvitav, kuid puudub kandev idee ja kinokulastajad lahkuvad rahuldamatult.

Siin on lavastajad aga oma ideelise ülesandega meisterlikult toime tulnud ja esitavad hea kunstiväärtusliku filmiteose.

Filmi edu tagab veel Ukraina näitlejate kollektiiv, kes esitab hoolega viimistletud reaalseid ja jõulisi tüüpe. Eriti tuleb esile tõsta tihedasti läbimõeldud ja ettevalmistatud pootsmani Dzjuba kaju, keda kehastab Stalini preemia laureaat A. Butša. Kindlat, nõndlikku ja otustusvõimelist, kuid inimlikult kõike mõistvat kaptenit esitab B. Dmohovsky, keda tunneme peategelasena filmist „Sigmund Kolosovski“. Laeva vanemohvitser — Ukraina rahvanäitleja M. Vössotskavo esituses võib algusest peale kõigi sümpaatiat ja samuti soojalt ja südamluult esinev vanemadruus Fedoseit — näitleja B. Verbitski ja noored sõbrad — merekadetid J. Silovi ja V. Šiškini esituses.

Siiski esinevad ka mõningad puudused. Märkima peab just filmi saatemuusikat, mis alati pole kooskõlas filmi tegevuse arenguga ega iseloomusta kõiki pingelisemaid momente, kuid see ei sega filmile kaasa elamist ja julgust võib loota külladast huvi ja poolehoidu selle omapärase teose vastu.

Teadmiseks laulupäevalistele

Rongkäik

Vabariikliku laulupäeva pidustused 21. juulil algavad esinejate ühise rongkäiguga südalinnast lauluväljakule.

Kell 14.00 kogunevad kõik rongkäigust osavõtjad kogunemiskohtadele, milleks on Kaarli puistee (kolm kõnniteed puude all), Kaarli tänav ja Toompuistee.

Kõikide kooride ja orkestrite rivistumiseks kogunemiskohtadele antakse täpsed juhtnõuad koha peal, milleks kõigil vabariikliku alluvusega linnade ja maakondade laulupäevajuhitel, samuti ka kõigil orkestrijuhitel tuleb ilmuda 21. juulil kell 9.00 Kaarli kiriku juurde.

Kõigil laulupäeva rongkäigust osavõtjatel tuleb ilmuda kogunemiskohta täpselt kell 14-ks. (Tallinna kooride eelkogunemine on kell 13.30 S. Kloostri 16, r. keskkooli õuel).

Kell 14.25 algab rongkäik liikumist järgmises järjekorras: laulupäeva juhatus, Tallinna linn, lastekoorid, Tartu linn ja Tartumaa, Pärnu linn ja Pärnumaa, Narva linn ja Virumaa, Viljandimaa, Harjumaa, Järvamaa, Võrumaa, Läänemaa, Saaremaa, Valgamaa.

Rongkäik lauluväljakule kulgeb Kaarli puistee, Võidu väljaku, Pärnu maantee ja Narva maantee kaudu.

Orkestrid paigutatakse kogu rongkäigu ulatusse erikordadusega.

Rongkäigust osavõtjad liiguvad kuuekaupa rivistatuna.

Rongkäigu üldjuhiks on polkovnik Simson Haridusministeeriumist.

Laulupäeva kava

Kell 17.00 algab lauluväljakul laulupäeva kontsert ja rahvatantsijate esinemine. Segakoorid T. Vettiku, meeskoorid prof. G. Ernesaksa, naiskoorid prof. A. Karindi, lastekoorid prof. R. Pätsi ja puhkpilliorkestrid L. Vigla juhatusel esitavad K. A. Hermann, E. Kapi, R. Pätsi, T. Vettiku, G. Ernesaksa, V. Muradeli, K. Türu, A. Karindi, A. Aleksandrovi, E. Liivise, E. Tamme, R. Kulli, H. Lepnurme, M. Saare, M. Härma, A. Vedro, E. Võrgu, M. Lüdi, E. Oja helindeid ja rahvatantsu kollektiivid U. Toomi juhatusel esitavad seitse mitmesugust rahvatantsu.

Laulupäeva muusikalise kava täitmise korraldajaks on H. Kõrvits ning lauluväljaku korraldajaks — Kultuurhariduslike Asutuste Komitee juhataja G. Abels.

Kell 21.00 toob Tartu „Vanemuine“ küllakostina lavale E. Kapi „Tasuleegid“ R. Draamateatri ruumes.

Kell 23.00 on lauluväljakul vabaõhuetenduse R. Noorsooteatri kollektiivi poolt E. Vilde „Mahtra sõda“ P. Rummo dramatiseringus.

Eelproovid

Laulupäeval esinevate kollektiivide eelproovid on laupäeval, 20. juulil.

kella 12.00—16.00 segakooridele, kehakultuuri tehnikumi võimlas, S. Kloostri 7

kella 17.00—19.00 naiskooridele samas ruumis, S. Kloostri 7

kella 14.00—18.00 lastekooridele 2. keskkooli ruumes, Võidu 2

kella 17.00—19.00 meeskooridele Lai 1

kella 16.00—18.00 puhkpilliorkestrile laululaval

kella 18.00—20.00 rahvatantsukollektiividele laululaval

Peaproovid

on pühapäeval, 21. juulil, laululaval:

kella 6.00—8.00 segakooridele

kella 8.00—9.00 naiskooridele

kella 9.00—10.00 meeskooridele

kella 10.00—11.00 lastekooridele

kella 11.00—12.00 rahvatantsukollektiividele

Nii eel- kui ka peaproovidest osavõtmine on kohustuslik igale laulupäeval esinejale.

Laulupäeva pääsmed

Pühapäeval lauluväljaku piletikassades ja sissepääsu juures tekkiwa ummiku vältimiseks on soovitatav, et laulupäeva külastajad muretskaksid endale pääsmed juba eelmüügil. Pääsmed eelmüüki tootatakse Tallinna raamatukauplustes ja selleks otstarbeks avatud kioskites Kaarli puistee, turu ääres ja Balti jaama juures. Asutuste ja käitiste töötajail on võimalik muretseda pääsmed kollektiivselt kas eelmüügi kohtades või 12. üldlaulupeo büroost, Pärnu 10.

Ühendusena

lauluväljakuga on peale trammi käigus autobused Viruväljakult lauluväljakuni.

Majutamine

Laulupäevast väljastpoolt Tallinna osavõtjate kollektiivide majutamiseks kasutatakse koolimaja, kus magamisasemeteks on puitvillaga täidetud aluskorid. 7. keskkooli ruumides, Hariduse 3, paigutatakse Harjumaa kollektiivid; 21. mittetäieliku keskkooli, Raua 32, Pärnu linna, Pärnumaa, Saaremaa ja Viljandimaa kollektiivid; 1. keskkooli, S. Kloostri 16, Tartu linna, Tartumaa, Valgamaa ja Võrumaa kollektiivid; 2. keskkooli ruumides, Võidu 2, Järvamaa, Virumaa, Narva linna ja Läänemaa kollektiivid.

Kollektiivide majutamise üldkorraldajaks on Kultuurhariduslike Asutuste Komitee juhataja G. Abels.

Toitlustamine

Laulupäevast osavõtjate toitlustamist korraldavad Eesti NSV Kaubandusministeeriumi süsteemi kuuluvad ettevõtted kommerts-hindade alusel. Lauluväljakul on avatud terve rida toitlustamispunkte, kust laulupäevalistel on võimalik saada võileibu, saia, vorstikesi, teed, kohvi, karastavaid jooke jm. Lastekooride lauljatele antakse pühapäeval tasuta soe lõunasöök (lauluväljakul).

Ajakirjad

„Nõukogude Kool“ nr. 7, Juuli 1946. ENSV Haridusministeeriumi pedagoogilise ajakiri. 64 lk. Hind 5 rbl. Sisukorras: Kuus aastat Nõukogude Eestit. A. Aret — M. I. Kalinini pedagoogilised ideed, E. Laas — õppetöö planeerimise koolis, N. Pentre — Vene keele aabitsa eelkursus. P. Vaarask — Ortoopeiline meetod, G. Vilbaste — Elav nurk koolis õppevahendina.

„Eesti Põllumajandus“ nr. 2/3. Juuni 1946. Põllumajandusteaduslik kuukiri. 96 lk. Hind 8 rbl.

Kolleegium: O. Ugart, P. Põldroos, B. Lohk, R. Lohkats

„SIRP JA VASAR“

Toimetuse Tallinn, Pikk 55, postkast 358. Toimetuse tel. 432-46

Vastutava toimetaja K. O. Ugart. Vajandaja ENSV RK Ajakirjanduse Kirjastus. Tallinn, Raatskaevu 2, postk. 107, tel. 426-33. Toimetuse-kirjanduse osakond Tallinn, Raatskaevu 2, avatud igal tööpäeval kella 8—16. Sirp ja Vasar ilmub 1 koro nädalas igal laupäeval. Tellimishind koos 2 rbl. Üksiknumbrid 50 kop. Tellimisi võtavad vastu kõik postiasutused. Tellimustele lisandub 10% nn ühe veeru lisa. Sirp ja Vasar avaldab ainult kirjandust, teatri- ja kinode kunstilise organisatsiooni meeleajandust, mis ei ole sisuliselt kooskõlas. Toimetaja „Punane Täht“ trükk Tallinnas MB-04005 Tellimise nr. 823